

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Siiri Siilaberg

DELIKTIÕIGUSLIK VASTUTUS ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE NÕUETE
RIKKUMISEL TEKITATUD MITTEVARALISE KAHJU EEST

Magistritöö

Juhendaja
PhD Age Värv

Tallinn

2025

SISSEJUHATUS	3
1. KAHJU HÜVITAMISE NÕUDE EELDUSED	9
1.1 Isikuandmete töötlemise nõuete rikkumine	9
1.1.1 Euroopa Kohtu praktika.....	9
1.1.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades	14
1.1.3 Eesti kohtute praktika haldusajades	19
1.2 Kahju	21
1.2.1 Euroopa Kohtu praktika.....	21
1.2.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades	29
1.2.3 Eesti kohtute praktika haldusajades.....	31
1.3 Põhjuslik seos.....	32
1.3.1 Euroopa Kohtu praktika.....	32
1.3.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades	34
1.3.3 Eesti kohtute praktika haldusajades.....	36
1.4 Süü	37
1.4.1 Euroopa Kohtu praktika.....	37
1.4.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades	40
1.4.3 Eesti kohtute praktika haldusajades.....	42
2. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMISE NÕUDE SISU JA ULATUS	44
2.1 Euroopa Kohtu praktika	44
2.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades	51
2.3 Eesti kohtute praktika haldusajades	55
KOKKUVÕTE.....	58
ABSTRACT	63
KASUTATUD KIRJANDUS	66
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	68
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	69

SISSEJUHATUS

Kiire tehnoloogia areng on muutnud märkimisväärselt pea kõiki avalikku ja erasektorisse kuuluvaid tegevusvaldkondi, tööprotsesse ja nende võimekust. Selle arengu keskmes on andmed. Andmed on kogu Euroopas kiiresti kasvava tähtsusega ressurss. Isikustamata tööstuslikud andmed ja avalikud andmed ning nende mahu suurenemine on koostöös tehnoloogia arenguga majanduskasvu ja innovatsiooni allikas ja selle potentsiaali tuleks kasutada.¹ Andmete kasutusse andmine suurettevõtetele ja andmepõhiste uuenduste kasutusele võtmine üksikisikute poolt eeldab usaldust ja turvatunnet, et andmed on kaitstud.²

Isikuandmete kaitse kujunemine sai alguse sellest, kui 1888. aastal võeti vabaturul kasutusele Kodaki fotokaamera. See oli uus nähtus ning varasemalt kalli ja aeganõudva teenusena müüdav pildistamine oli ühel hetkel kättesaadav peaaegu kõigile ning igaüks võis tänaval pildistada keda ja mida iganes ilma nõusolekuta.³ Selline tehnoloogia areng pani aluse privaatsusõigusele. 1890. aastal kirjutasid õigusteadlased artikli, milles leiti, et on vaja õigust privaatsusele – õigust olla omaette. Teadlased leidsid, et arvukate mehhaaniliste seadmete kasutuselevõtuga saab tõeks kartus, et see mida kapis sosistatakse, kuulutatakse kõigile majakatustelt.⁴ Sai alguse vajadus kaitsta isikute privaatsust. Rahvusvahelises õiguses loodi esimest korda õigus eraelu puutumatusse alles 1948. aasta ÜRO inimõiguste üldeklaratsiooni artiklis 12.⁵ 1981. aastal koostati Konventsioon nr 108, mis oli esimene rahvusvaheliselt siduv kokkulepe, mis tunnustas isikuandmete kaitset.⁶ Konventsioon ei leidnud aga rakendust sellisel viisil, et seada ühtseid aluseid isikuandmete kaitse regulatsioonile, mis riigiti välja kujuneksid.

Kui mõisteti isikuandmete ebaühtlase käsitlemise mõju Euroopa Liidu siseturule ja isikute ning teenuste vabale liikumisele, loodi 1995. aastal ühtsete andmekaitse aluste loomiseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu andmekaitse direktiiv 95/46/EÜ.⁷ 2009. aastal jõustati Euroopa Liidu põhiõiguste harta, kus on isikuandmete kaitse sätestatud iseseisva põhiõigusena.

---

¹ Euroopa Komisjon. Euroopa andmestrateegia: Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. KOM(2020) 66 final, 19.02.2020, lk 1
Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0066> (28.04.2025).

² *Ibidem*, lk 1

³ Solove, J. D. *Understanding Privacy*. Cambridge, MA: Harvard University Press 2008, lk 14

⁴ Warren, S. D., Brandeis, L. D. *The Right to Privacy*. – *Harvard Law Review* 1890/4 (5), lk 195

⁵ Tupay. P. K. Õigusest eraelule kuni andmekaitse üldmääruseni ehk tundmatu õigus isiku andmete kaitsele – *Juridica* 2016/4, lk 228

⁶ *Ibidem*, lk 229

⁷ *Ibidem*, lk 230

Eestis sai isikuandmete kaitse kujunemine alguse taasiseseisvumise järgselt, kui 1992. aastal võeti vastu Eesti Vabariigi põhiseadus. Põhiseaduse § 19 sätestas igapäevase õiguse vabale eneseteostusele ja § 26 igapäevase õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusele. Riigikohus on märkinud, et muuhulgas käsitletakse isikuandmete kogumist, säilitamist ja avalikustamist eraelu puutumatuse riivena.⁸ Eraldi sätestati ka § 33 igapäevase õiguse kodu puutumatusele, § 42 riigiasutustele keeld talletada inimese tahte vastaselt andmeid tema veendumuste kohta ja § 43 õiguse sõnumisaladusele. Eestis võeti esimene isikuandmete kaitse seadus vastu 1996. aastal ning praegu kehtiv isikuandmete kaitse seadus võeti vastu peale IKÜM jõustumist 2019. aastal.

Tehnoloogia areng peaks ühelt poolt hõlbustama Euroopa Liidu sisest andmete vaba liikumist, teiselt poolt aga tagama samal ajal isikuandmete kõrgetasemelise kaitse.⁹ Euroopa Liidus on tehnoloogiliste arengute tõttu vaja tugevat ja ühtsemat andmekaitseraamistikku ning selle täitmise tõhusat tagamist, kuna tähtis on luua usaldus, mis võimaldab digitaalsel majandusel areneda kogu siseturu ulatuses. Füüsilistel isikutel peaks olema kontroll oma isikuandmete üle ning tugevdada tuleks õiguse- ja tegelikku kindlust füüsiliste isikute, ettevõtjate ja avaliku sektori asutuste seisukohast¹⁰.

Füüsiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel on põhiõigus.¹¹ Isikuandmete töötlemisel tuleks tagada põhiõiguste ja -vabaduste järjekindla ja ühtlase kaitse kohaldamine kogu Euroopa Liidus.¹²

Füüsiliste isikute põhiõiguste kaitseks ja andmete kasutuse reguleerimiseks Euroopa Liidus on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2016/679 „füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 96/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (Isikuandmete kaitse üldmäärus)“, edaspidi Üldmäärus või IKÜM.

IKÜM-i eesmärk on kaitsta füüsiliste isikute põhiõiguseid. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 8 lg 1 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 16 lg 1 on sätestatud, et igapäevael on õigus oma isikuandmete kaitsele.¹³ IKÜM on Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus, seega

---

⁸ Jaanimägi, K. Oja, L. PS § 26 – Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, p 24 Arvutivõrgus: https://pohiseadus.ee/sisu/3497/paragrahv_26 (28.04.2025)

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, pp 6

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, pp 7

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, pp 1

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, pp 10

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, pp 1

siduv ja kõikides liikmesriikides vahetult kohaldatav seadusandlik akt.¹⁴ Seega peab IKÜM põhimõtetest lähtuma ka siseriikliku õiguse rakendamisel.

Tõhusam kaitse ja parem kontroll andmete üle on võimalik, kui andmesubjektil on võimalus tõhusatele õiguskaitsevahenditele tema õiguste rikkumise puhuks. Lisaks mitmele muule õiguskaitsevahendile on füüsilisele isikule kehtestatud tulenevalt IKÜM artikkel 82 õigus nõuda isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel kahju hüvitist. Kui tavapäraselt Euroopa Liidu õigusaktidest tulenevad õigused kohustuste, keeldude või trahvide määramiseks haldusorganite poolt, siis IKÜM-ga kehtestati otsekohalduv kahju nõude alus. Üldmääruse artikkel 82 lg 1 sätestab: „Igal isikul, kes on kandnud käesoleva määruse rikkumise tulemusel materiaalselt või mittemateriaalselt kahju, on õigus saada vastutavalt töötlejalt või volitatud töötlejalt hüvitist tekitatud kahju eest”.

Eraõigusliku nõudealuse kõrval ja juba varasemalt on olnud õigus isikuandmete töötlemise rikkumise korral pöörduda kaebustega järelvalve asutustesse. Kui kahju nõude esitamise võimalus on füüsilisel isikul ning andmekaitse regulatsiooni järelvalve ei sõltu ainult haldusorganite tööst, võiks Euroopa Liidu määrusega kehtestatud deliktiõiguslik nõue olla väga efektiivne vahend üldmääruse eesmärkide täitmisel ja füüsiliste isikute õiguste kaitse tagamisel.¹⁵

IKÜM artikkel 82 lg 1 on sätestatud iseseisev nõude alus kahju hüvitamise nõudmisel, kuid see ei takista andmesubjektil valida kahju hüvitise nõude esitamisel siseriikliku õiguskaitsevahendit. Kuivõrd IKÜM artikkel 82 on nõude aluseks nii eraõiguslikus kui avalik-õiguslikus suhtes, on Eestis võimalik isikuandmete töötlemise rikkumisel tekitatud kahju hüvitamise nõudmisel eraõiguslikus suhtes kasutada Võlaõigusseadusest tulenevaid lepingulisi ja deliktiõiguslike nõudeid ning avalik-õiguslikus suhtes Riigivastutuse seadusest tulenevaid kahju hüvitise nõudeid.

Kahju hüvitamise regulatsioon ei ole Euroopa Liidu liikmesriikides uus nähtus ning riigiti on kahju hüvitamise reeglid ja praktika välja kujunenud küllaltki erinevalt. Seega Üldmääruse

---

¹⁴ Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon Protokollid Euroopa Liidu toimimise lepingu lisad Deklaratsioonid, mis on lisatud 13. detsembril 2007 alla kirjutatud Lissaboni lepingu vastu võtnud valitsustevahelise konverentsi lõppaktile Vastavustabelid. - ELT C 202, 7.6.2016, artikkel 288. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT> (18.04.2025)

¹⁵ Knetsch, J. The Compensation of Non-Pecuniary Loss in GDPR Infringement Cases. – Journal of European Tort Law 2022/13 (2), lk 133

sätete alusel kahju hüvitamise regulatsiooni ühtlustamine kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides on olnud keeruline ülesanne. IKÜM on tänaseks kehtinud peaaegu kuus aastat ning Euroopa Kohus on teinud mitmeid otsuseid IKÜM artikkel 82 lg 1 tuleneva kahju hüvitise nõude eelduste ja sisu selgitamiseks.

Eestis on võimalik IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel nõuda kahju hüvitist nii eraõiguslikult kui avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult, kuid tänaseni on kohtupraktikas pigem kasutusel siseriiklikud nõudealused. Käesolevas töös on analüüsitud Eesti kohtupraktikat alates IKÜM jõustumisest 25.mai 2018. Eesti kohtutes ei ole tsiviilasjades isikuandmete töötlemise nõuete kahju hüvitamist ühtegi korda nõutud otse IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel. IKÜM-st tulenev kahjunõude alus on esitatud koos VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4 või 7-ga.¹⁶ Kolmel korral on kahju hüvitist nõutud isikuandmete töötlemise nõuete rikkumises VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4 alusel¹⁷ ning kaheksal korral VÕS § 1043 ja VÕS 1045 lg 1 p 7 alusel.¹⁸ Eestis on maa- ja ringkonna kohtus haldusasjades kahju hüvitise nõude aluseks RVastS § 7 kõrval kolmel korral esitatud nõude alusena IKÜM artikkel 82 lg 1 ning kahel korral on vaidlus jõudud arutamisele Riigikohtusse.¹⁹

Vaatamata nõude aluste paljususele, peab ka siseriiklikus õiguses lähtuma IKÜM põhimõtetest, et tagada füüsiliste isikute õiguste järjepidev ja kõrgetasemeline kaitse. Kahju hüvitise nõudega on seotud mitmed eeldused, mida tõlgendatakse siseriiklikus õiguses ja Euroopa Liidu õiguses erinevalt.

Käesoleva magistritöö eesmärk on hinnata, kas andmesubjekti õigus nõuda isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise korral kahju hüvitamist on Eesti õiguses tagatud samaväärselt üldmääruse rakendamisel kujunenud Euroopa Kohtu praktikaga.

Töö eesmärgi saavutamiseks püstitatakse järgmised uurimisküsimused:

1. Millised on kahju hüvitamise nõude eeldused isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise korral?
2. Kuidas jaguneb tõendamiskoormis andmesubjekti ja vastutava töötleja vahel?
3. Milline on kahju hüvitamise nõude sisu ja ulatus isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise korral?

---

¹⁶ HMKo 2-21-16453, HMKo 2-21-13867, TrtRnKo 2-21-12404

¹⁷ HMKo 2-20-14920, HMKo 2-19-16913, TrtRnKo 2-22-14393

¹⁸ HMKo 2-21-8880, HMKo 2-20-11009, HMKo 2-19-18596, VMKo 2-20-9631, HMKo 2-20-17055, HMKo 2-19-17902, HMKo 2-17-11524, TMKo 2-21-930

¹⁹ TlnHKo 3-21-2398, RKHKo 3-20-1449, RKHKo 3-19-1207

Magistritöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks ning milles läbivalt otsitakse vastust uurimisküsimustele.

Esimeses peatükis analüüsitakse kahju hüvitamise nõude eelduseid. Kui andmesubjektil on kahju hüvitamisel valida mitme õigusnormi vahel, siis võib olla on tal tulenevalt erinevatest kahju nõude eeldustest ja tõendamiskoormise jaotusest ühele nõude alusele lihtsam tugineda kui teisele. Peatükis tuuakse välja senine Euroopa Kohtu praktika ja Eesti kohtute praktika tsiviilasjades ja haldusajades. Uuritakse kuidas tuleks Euroopa Liidu õiguse ja senise Euroopa Kohtu praktika kohaselt nõude eelduseid tõlgendada ja analüüsitakse kas olukorras, kui andmesubjekt on valinud nõude aluseks IKÜM artikkel 82 lg 1, on siseriiklikud kohtud toimunud kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga. Analüüsitakse kas ja mis põhjusel on andmesubjektil Eesti õiguse alusel teatud nõude eelduste puhul lihtsam või keerulisem oma õiguste kaitseks kohtusse pöörduda.

Teises peatükis analüüsitakse kahju nõude sisu ja ulatust. Kuivõrd isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel tekib andmesubjektidele peamiselt mittevaraline kahju, piirdub autor käesolevas töös mittevaralise kahju hüvitamise analüüsiga. Uuritakse, milline on Euroopa Kohtu seisukohast tõhus hüvitis ja milline on hüvitise eesmärk. Analüüsitakse, kas Eestis otsekohalduva IKÜM artikkel 82 lg 1 kasutamisel nõude alusena lähtutakse kahju sisu ja ulatuse tõlgendamisel Euroopa Kohtu praktikast ning kas andmesubjekti jaoks võiks olla üks või teine kahju nõude alus Eestis kohtusse pöördudes eelistatum.

Magistritöös lähtub autor analüüsivast meetodist. Töö allikatena on kasutatud eestikeelseid ja võõrkeelseid teemakohaseid õigusartikleid ning Euroopa ja Eesti kohtute praktikat. Vähesel määral on näiteks toodud ka liikmesriikide kohtute praktikat. Peamiselt lähtutakse magistriöö eesmärgini jõudmiseks võõrkeelse õiguskirjanduse, Euroopa Kohtu ja siseriikliku kohtupraktika analüüsist.

Autorile teadaolevalt ei ole käesolevas töös püstitatud teemal varasemalt Eestis magistritööd kirjutatud ning kahju hüvitamise institutsiooni peale IKÜM jõustumist sellisel kujul analüüsitud. Enne IKÜM jõustumist kirjutasid Karin Sein, Monika Mikiver ja Paloma Krõõt Tupay

Juridicas artikli²⁰, mis kajastab IKÜM-st tulenevaid õiguskaitsevahendeid ja seal hulgas kahju hüvitamise nõuet võrdluses Eesti siseriikliku õigusega.

Magistritööd iseloomustavad märksõnad on: isikuandmete kaitse, kahju hüvitamine, isikuandmete kaitse üldmäärus, deliktiõigus, GDPR.

---

²⁰ Sein, K. Mikiver, M. Tupay, P. K. Pilguheit andmesubjekti õiguskaitsevahenditele uues isikuandmete kaitse üldmääruses. – Juridica 2018/2

1. KAHJU HÜVITAMISE NÕUDE EELDUSED

1.1 Isikuandmete töötlemise nõuete rikkumine

1.1.1 Euroopa Kohtu praktika

Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb liidu õigusnormi, mis selle sisu ja ulatuse täpsustamiseks ei viita sõnaselgelt liikmesriikide õigusele, üldjuhul kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt.²¹ Kuna IKÜM ei viita liikmesriikide õigusele, et täpsustada IKÜM artikkel 82 kasutatud kahju hüvitamise mõiste tähendust ja ulatust, siis tuleb neid mõisteid pidada Euroopa Liidu õiguse autonoomseteks mõisteteks, mida tuleb kõikides liikmesriikides tõlgendada ühetaoliselt.²²

IKÜM artikkel 82 lg 1 sätestab esimeseks eelduseks kahjuhüvitise nõude täitmisel rikkumise tuvastamise. IKÜM põhjenduspunktis 146 on sätestatud, et vastutav või volitatud töötleja peab hüvitama igasuguse kahju, mida võib füüsilisele isikule põhjustada töötlemine, mis ei ole Üldmäärusega kooskõlas. Üldmääruse sätetega vastuolus olevaks on ka töötlemine, mis ei ole kooskõlas delegeeritud õigusaktide ja rakendusaktidega, mis on kooskõlas Üldmääruse ja liikmesriikide õigustega vastu võetud ja milles täpsustatakse Üldmääruse eeskirju.²³ Seega näiteks IKÜM artiklite 12 - 14 rikkumisele toetumine, mis sätestab teavitamiskohustuse andmesubjektile, on piisavaks rikkumise tuvastamisel. Rikkumise saab tuvastada ka mõne Eestis kehtestatud seadusesätte rikkumisel.

Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei piisa aga artikkel 82 lg 1 alusel kahju hüvitise nõudmiseks vaid määruse punkti rikkumisest vaid õiguseks kahju hüvitisele peab olema ka kantud materiaalselt või mittemateriaalselt kahju ning määruse rikkumise ja tekkinud kahju vahel peab olema põhjuslik seos.²⁴

Kahju hüvitise nõude olemasolu pelgalt IKÜM rikkumisest on raskendatud juba seetõttu, et IKÜM rikkumisel tekkinud kahju ei ole nii selge. Kui näiteks konkurentsioiguses kartellikokkuleppe puhul on tüüpiline ja üldiselt teatud, et kahju väljendub hinnatõusus, siis

---

²¹ EKo C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, ECLI:EU:C:2023:370, p 29

²² C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 30

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, pp 146

²⁴ C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 32

andmekaitse normide rikkumisel võib tekkida mitut liiki ja erinevas ulatuses kahju.²⁵ Arvestades isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel tekkiva kahju liiki, võib rikkumise ja kahju eraldi mõistmine selles kontekstis muuta andmesubjektile kahju hüvitise saamise raskemaks. Näiteks andmelekke tõttu tekkinud kahju võib võtta aega aastaid, enne kui see päriselt kantud kahjuks muutub ja seega on raske teada mis ulatuses see andmesubjekti kahjustab. Sellise kahju tekkimise puhul on ka väga raske tuvastada kes täpselt kahju tekitas. Näiteks inimeste biomeetrilised andmed ja isikukood on inimesel terve tema eluaja ja seega selliste andmete lekkimisel tekkiv kahju võib inimestel kesta terve elu.²⁶

Euroopa Kohtu seisukohast juba artikkel 82 sõnastus viitab sellele, et hüvitis makstakse siis, kui andmesubjekt on kandnud kahju. See tähendab, et füüsiline isik peab olema IKÜM rikkumise tulemusel kandnud mittevaralist või varalist kahju.²⁷ Artikli tõlgendamine selliselt, et rikkumise all mõistetakse automaatselt hüvitist ilma et oleks esinenud kahju, ei ole kooskõlas Artikkel 82 sõnastusega ega vasta üldmääruses kehtestatud tsiviilvastutuse esmasele eesmärgile. Esmaseks eesmärgiks on andmesubjektile täieliku ja tõhusa hüvitise kahju heastamine.²⁸ Lisaks kui eeldada puhtalt rikkumisest hüvitisõiguse olemasolu, ei oleks hüvitamise eesmärk enam kooskõlas rikkumisest põhjustatud ebasoodsate tagajärgede hüvitamisega.²⁹ Ebasoodsate tagajärgede hüvitamisega ei pruugi aga kooskõlas olla ka see, kui täieliku ja tõhusa kahju hüvitamisel peab iga liikmesriigi kohus otsustama suures osas subjektiivse arvamuse alusel kahju ulatust. Sellisel juhul ei ole andmesubjektile samuti garanteeritud ebasoodsate tagajärgede hüvitamine.

Isik kes nõuab kahju hüvitamist, peab tõendama, et on rikutud määruse sätteid ja tõendama, et selline rikkumine põhjustas talle sellise kahju.³⁰ Vastavalt IKÜM artikkel 82 lg 2 vastutab vastutav töötleja kahju eest, mis on tekkinud sellise töötlemise tulemusel, millega rikutakse Üldmäärust. IKÜM artikkel 82 lg 3 sätestab, et vastutav töötleja vabastatakse artikkel 82 lg 2 tulenevast vastutusest, kui ta tõendab, et ei ole mingil viisil kahju põhjustanud sündmuse eest vastutav. IKÜM artikkel 5 on sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtted ning artikkel 5 lg 2 on sätestatud, et nende täitmise eest vastutab ja on võimeline selle täitmist tõendama vastutav

---

²⁵ Wurmnest, W. Gömann, M. Comparing Private Enforcement of EU Competition and Data Protection Law – *Journal of European Tort Law* 2022/13 (2), lk 173

²⁶ Li, S. Compensation for non-material damage under Article 82 GDPR: A review of Case C-300/21 - *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 2023/30 (3), lk 341

²⁷ C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 32

²⁸ *Ibidem*, p 29

²⁹ *Ibidem*, p 30

³⁰ EKO C-200/23, *Agentsia po vpisvaniyata versus OL*, ECLI:EU:C:2024:827, p 141

töötleja.³¹ Vastutaval töötlejal lasub kohustus ka tõendada, et isikuandmete töötlemine toimus IKÜM artikkel 24 tulenevalt asjakohaseid tehnilisi ja korralduslikke meetmeid kasutades ning artikkel 32 tulenevalt viisi, mis tagab andmete töötlemise turvalisuse. Euroopa Kohtu seisukohast selline tõendamiskoormise jaotus ajendab vastutavaid töötlejaid võtma kasutusele isikuandmete kaitse üldmääruses ette nähtud turvameetmeid ning tagab artiklis 82 ette nähtud õiguse hüvitisele soovitava toime.³²

Eestis ei ole Riigikohtusse IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel kahju nõude vaidlust tsiviilasjades jõudnud. Ringkonna kohus märkis ühes mittevaralise kahjunõude asjas, et kuigi nõude alused (nagu maakohtus leiti) võiksid olla VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 7 ja rikutud kaitsenormiks IKÜM sätted ning VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja § 1046 lg 1 ja 2, siis EL-i määrusena on vahetult kohaldatav ka IKÜM.³³ Ringkonna kohus jaatas võimalust kasutada isikuandmete kaitse rikkumisega seotud kahju hüvitamise nõudeid IKÜM artikkel 82 lg 1 korral ka riigisisese õiguse alusel. Seda eeldusel, et riigisisese õiguses sätestatud kahju hüvitamise nõude koosseis on täidetud. Kohus leidis antud asjas, et ei ole vahet kas lähtuda nõude alusena IKÜM-st või siseriiklikust nõudealusest, sest mõlemal juhul tuleb kaaluda ühelt poolt hageja põhiõigust eraelu puutumatusse ja isikuandmete kaitsele ning teiselt poolt kostja õigust sõna- ja teabevabadusele.³⁴ Asjas lähtuti VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja kaitsenormina arvestati IKS § 4 rikkumist. Isikuandmete töötlemise õigusvastasust ei tuvastatud kuna IKS § 4 kohaselt oli andmete töötlemine õiguspärane.³⁵ IKS § 4 peeti õiguslikuks aluseks kuna see on võetud vastu IKÜM artikkel 85 sisalduva volitusnormi alusel.³⁶

Maakohtus esitas hageja varalise ja mittevaralise kahju nõude IKÜM artikkel 82 lg 1, VÕS § 1045 lg 1 p 4, 7 ja 8 alusel ning tugines lisaks tema kohta ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamisele sellele, et kostja on tema isikuandmete õigusvastase avaldamisega tekitanud mittevaralist kahju.³⁷ Kostja avalikustas hageja isikuandmeid ligi 200 liikmelises Facebooki grupis. Kohus lähtus kahju hüvitamisel siseriiklikust õigusest ja IKÜM nõuet kohtulahendis rohkem ei mainitud. Õigusvastasuse tuvastamisel arvestas kohus rikkumise liiki, põhjust ja ajendit, samuti suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise

---

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, art 5 lg 1

³² EKo C-687/21, *BL versus MediaMarktSaturn Hagen-Iserlohn GmbH*, ECLI:EU:C:2024:72, p 42

³³ TrtRnKo 2-21-12404, p 9

³⁴ TrtRnKo 2-21-12404, p 9

³⁵ TrtRnKo 2-21-12404, p 14

³⁶ TrtRnKo 2-21-12404, p 10

³⁷ HMKo 2-21-16453, p 1 (lk 5)

raskuse vahel ning hindab rikkuja ja kannatanu kaitstud hüvesid ja huve vastavalt VÕS § 1046 lg 1 p 2 ja lg 2 p 2.³⁸

Ühes maakohtu otsuses on esitatud mittevaralise ja varalise kahju hüvitamise nõue, kus alles kahju tuvastamise faasis ilma eelnevate selgitusteta jaatati isikuandmete töötlemisel õigusliku aluse puudumist ning kahju hüvitise nõude olemasolu lisaks VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja VÕS § 1045 lg 1 p 7-le ka IKÜM artikkel 82 lg 1 kohaselt³⁹ Rikkumise õigusvastasuse tuvastamisel lähtuti VÕS § 1046 ja § 1047. Kohus märkis, et hageja ei pea tõendama, et talle on tekkinud mittevaraline kahju, vaid piisab kui ta tõendab isikuõiguste rikkumist viidates sellele, et isikuõiguste rikkumine on võimalik isku au teotamise ning isiku kohta ebaõigete andmete avaldamisega.⁴⁰

Haldusõiguslik vaidlus on Eestis Riigikohtusse jõudnud isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise küsimuses peale Üldmääruse jõustumist kahel korral. Riigikohtus oli arutluses asi, milles esitati IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel mittevaralise kahju hüvitise nõue seoses Sotsiaalkindlustusameti poolt kaebaja isikuandmete (sh eriliigiliste) õigusvastase avaldamisega. Riigikohus võttis seisukoha, et asjas ei ole vastuolu Euroopa Liidu õigusega, mis takistaks riigisiseste kahju hüvitamise normide kohaldamist koos IKÜM art 82 lg 1-ga. Seega võeti õigusvastasuse tuvastamisel arvesse ka RVastS § 7 lg 1 ja RVastS § 9 lg 1.⁴¹ Andmete avaldamise õigusvastasus tuvastati läbi asjaolu, et avaldati kaebaja rehabilitatsiooniplaan ning avaldamine rikkus kaebaja eraelu puutumatust PS § 26 tulenevalt ning selline andmete avaldamine tungib eraelu puutumatuse tuumiksfaäri.⁴²

Teises Riigikohtusse jõudnud vaidluses tehti otsus asjas, milles kaebaja nõudis varalise ja mittevaralise kahju hüvitamist Sotsiaalkindlustusametilt muuhulgas isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise eest. Sotsiaalkindlustusamet edastas kindlustusandjale kaebaja isikuandmeid. Kolleegiumi märkis, et IKÜM ei defineeri kahju, seega võeti arvesse ka RVastS § 7 ja § 9. Nõudealuseks antud kaasuses oli IKÜM art 82 ning RVastS § 7 ja § 9. Riigikohus tuvastas, et andmete edastamine kindlustusandjale oli õigusvastane ning vastuolus minimaalsuse põhimõttega, mis tuleneb IKÜM art 5 lg 1 p c-st. Edastatud andmed ei olnud lisaks vajalikud vastavalt KindlITS § 218 ja 219 mõttes kindlustusandja kohustuse ulatuse määramiseks⁴³

---

³⁸ HMKo 2-21-16453, p 9

³⁹ HMKo 2-21-13867, p 46

⁴⁰ HMKo 2-21-13867, p 48

⁴¹ RKHKo 3-19-1207, p 19

⁴² RKHKo 3-19-1207, p 22

⁴³ RKHKo 3-20-1449, p 26

Õigusvastase teo tuvastamiseks kontrollis kohus, kas Sotsiaalkindlustusameti tegevus oli õiguspärane, ehk kas Sotsiaalkindlustusamet kui isikuandmete töötaja võis edastada kaebaja andmeid õiguslikul alusel. Kohus selgitas, et õigusliku aluse olemasolu ei tähenda alati seda, et isikuandmete töötlemine on õiguspärane. Töötlemine peab olema kooskõlas ka õigusliku alusega ning IKÜM põhimõtetega.⁴⁴ SKA tuvastas teo õigusvastasuse ning selgitas, et kui tegu on õigusvastane, tuleb IKÜM art 82 lg 1 ja RVastS § 7 ja 9 järgi analüüsida, kas Sotsiaalkindlustusameti tegevus tekitab kaebajale kahju.

Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb mõistete tõlgendamisel arvestada sellega, et õigusnormi, mis selle sisu ja ulatuse täpsustamiseks ei viita sõnaselgelt liikmesriikide õigusele, tuleb üldjuhul kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt. IKÜM ei viita liikmesriikide õigusele, et täpsustada IKÜM artikkel 82 kasutatud kahju hüvitamise mõiste tähendust ja ulatust, seega tuleb seda pidada Euroopa Liidu õiguse autonoomseteks mõisteteks, mida tuleb kõikides liikmesriikides tõlgendada ühetaoliselt. Euroopa Kohtu seisukohale on IKÜM artikkel 82 lg 1 sõnastusest nähtuvalt selge, et kahju tekkimist ei saa eeldada vaid rikkumise olemasolust. Lisaks kahju eeldamisest rikkumise tõttu ei oleks kahju hüvitamise eesmärk enam kooskõlas hüvitamise põhimõttega. Õiguskirjanduses ollakse arvamusel, et rikkumise eristamine on tähtis isikuandmete töötlemise nõuetel tekkiva kahju liigi tõttu, mis teeb kahju tõendamise andmesubjekti jaoks keeruliseks.

Eestis ei ole IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel nõude esitamine levinud. Tsiviilasjades eelistatakse väljakujunenud praktikaid ning nõude alusena lähtuda pigem VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4 või p 7. IKÜM artikkel 82 lg 1 vähene kasutamine võib seisneda selles, et siseriiklikus õiguses on kahju hüvitamise nõue deliktiõiguses välja kujunenud ja praktikas toimiv ning tõenäoliselt ei mõisteta, miks peaks seda praktikat muutma. Andmesubjektidele on antud deliktiõiguses õiguskaitse vahendite vahel valida ning on loogiline, et eelistatakse nõuet mis on kohtupraktika põhjal toimiv ja piisavalt selge.

Senise kohtupraktika kohaselt tsiviilasjades on kohtutes lähtutud siseriiklikust õigusest, mille kohaselt andmesubjekt peab tõendama rikkumise olemasolu, kuid mitte kahju tekkimist. Õigusvastase teo olemasolul kahju tekkimist eeldatakse. Halduskohtumenetluses on lähtutud IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel kahju nõude eelduste sisustamisel ka RVastS § 7 ja § 9 ning kahju nõude eelduste hindamisel eristatakse rikkumist ja kahju tekkimist. Eesti kohtud ei ole seni tsiviilmenetluses IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahju hüvitamise nõuetes toimunud

---

⁴⁴ RKHKo 3-20-1449, p 20-24

kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga. Samas kõneall olevad menetlused toimusid 2022. aastal, kuid Euroopa Kohus selgitas, et rikkumisest kahju ei saa eeldada, alles 2023. aasta mais.⁴⁵ Halduskohtumenetluses on toimitud kooskõlas IKÜM-ga osas, milles rikkumisest ei saa eeldada kahju tekkimist.

1.1.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades

IKÜM ei erista lepingulisi ja lepinguväliseid ega era- ja avalik õiguslikke kahju hüvitamise nõude aluseid, kuid Eesti õiguses on kahjunõude alused eristatud. Eestis vastutab deliktilise üldvastutuse põhimõtte kohaselt teisele isikule kahju tekitanud isik õigusvastase süülise teoga tekitatud kahju eest.⁴⁶ Eesti õiguses tulenevad isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel kasutatavad deliktiõiguse nõude eeldused VÕS § 1043 ja VÕS § 1045, millele vastavalt eeldab delikti üldkoosseis teisele isikule kahju tekitamist, teo õigusvastasust ja süü olemasolu. Eestis on kehtiv põhimõte, et igasugune tegu või tegevusetus ei saa olla õigusvastane.⁴⁷

VÕS § 1045 lg 1 p 1-5 defineeritakse õigusvastasust kahju tekitaja teo või tegevusetuse tagajärje kaudu. Nendes punktides on nimetatud absoluutsed õigushüved, mille kahjustamine loob iseenesest eelduse, et vastava õigushüve kahjustamine oli õigusvastane. VÕS § 1045 lg 1 p 6 – 8 defineeritakse õigusvastasust kahju tekitaja teo või tegevusetuse enda kvaliteedi ehk näiteks teo seadusvastasuse järgi nagu VÕS § 1045 lg 1 p 7.⁴⁸

Isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel tekitatud kahju hüvitamist saab Eestis Võlaõiguseaduse alusel nõuda VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4 ning VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 7 alusel. VÕS § 1045 lg 1 p 4 kaitseb isiklike õiguste rikkumise eest ning VÕS § 1045 lg 1 p 7 seadusest tuleneva kohustuse rikkumise eest.

Peamiselt kasutatav nõude alus deliktilise kahju nõuetes isikuandmete töötlemise rikkumisel on VÕS § 1045 lg 1 p 7. Selle sätte alusel on kahju tekitamine õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati seadusest tulenevat kohustust rikkuva käitumisega. Seadusest tulenevat rikkumist tuleb alati kohaldada kooskõlas normikaitse eesmärgiga, mis tuleneb VÕS § 1045 lg 3 ning

---

⁴⁵ C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 30

⁴⁶ Tampuu, T. Käerdi, M jt. Võlaõiguseadus IV, §1043/3. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2020

⁴⁷ *Ibidem*, § 1043/3.1.2

⁴⁸ Tampuu, T. Käerdi, M jt. Võlaõiguseadus IV, §1045/3.1.1. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2020

mille alusel ei ole seadusest tuleneva rikkumisega kahju tekitamine õigusvastane, kui kahju tekitaja poolt rikutud normi eesmärk ei olnud kannatanu kaitsmine sellise kahju eest.⁴⁹ VÕS § 1045 lg 3 alusel tuleb igal konkreetsel juhul tuvastada rikutud sätte kaitse ulatus ning selgitada, kas kannatanu kaitsmine ja temal tekkinud kahju ärahoidmine oli kostja poolt rikutud sättest nähtuna kaitsenormi eesmärgiks VÕS § 127 lg 2 mõttes.⁵⁰ Kui lähtuda kahju nõude alusena siseriiklikus õiguses VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 7 ning kaitsenormina IKÜM sätet, peab rikkumise õigusvastasuse tuvastamiseks teadma rikutud IKÜM sättest nähtuva normi kaitse eesmärki. Arvestades IKÜM artikkel 1 lg 2 sätestatut, kaitstakse määrusega füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi ning seega võiks iga andmesubjekti kaitsev ja potentsiaalselt andmetöötaja poolt rikutava ükskõik millise IKÜM sätte normi kaitse eesmärk olla füüsiliste isikute kaitse nende põhiõiguste ja vabaduste rikkumise eest.

Deliktiõiguslik vaidlus on Eestis Riigikohtusse isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise küsimuses peale Üldmääruse jõustumist jõudnud ühel korral.⁵¹ Madalamate astmete kohtutes on kolmel korral isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel kahju hüvitise nõude alusena esitatud VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 4, üheksal korral VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 7, ühel korral on esitatud mõlemad nõude alused ning kolmel korral on nõude alusena lisatud Üldmääruse artikkel 82. Maakohtus tuvastati ühes asjas, et kahju nõude alus isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel puudub, kuna hageja ei ole õigusrikkumist seoses isikuandmete töötlemisega tõendanud. Hiljem ringkonna kohus saatis asja maakohtule uueks läbivaatamiseks kuna rikkumine oli selgelt tuvastatud ja viitas, et isikuandmete rikkumisel võiks nõude aluseks olla VÕS § 1045 lg 1 p 4.⁵²

Riigikohus on õiguslike aluste paljususe kohta märkinud, et kui hageja nõudeid saab kvalifitseerida mitme õigusliku aluse järgi, peab kohus välja selgitama, kas hageja soovib tugineda oma nõudes mõlemale õiguslikule alusele või ta valib neist välja vaid ühe, ning kas ta esimesel juhul taotleb kohtult nõuete hindamist järjekorras või jätab kohtu valida, missugust nõude õiguslikku alust esimesena kontrollida.⁵³ Riigikohus on ühes kaasuses tuvastanud materiaalõiguse väärkohaldamise, kuna madalama astme kohus kvalifitseeris kostja teo nii VÕS § 1045 lg 1 p 7 kui ka p 8 järgi. Kohus selgitas, et nendest sätetest tulenevate tegude õigusvastasuse alused on alternatiivsed ning kohus peab võtma arvesse, et tegevuse

---

⁴⁹ *Ibidem*, §1045/3

⁵⁰ *Ibidem*, § 1045/3.8

⁵¹ RKTKo 2-20-2032

⁵² TrtRnKo 2-21-3048, p 13

⁵³ RKTKo 3-2-1-61-15, p 15

õigusvastasuse saab tuvastada ühel alusel korraga.⁵⁴ Riigikohus on märkinud, et VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja p 7 ei välista teineteist.⁵⁵

VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 4 alusel kahju nõude esitamisel viidatakse kohtus isiklike õiguste rikkumisele. Isikliku õiguse rikkumine on VÕS § 1046 lg 1 kohaselt õigusvastane, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Õigusvastasuse kindlakstegemiseks tuleb kohtul VÕS § 1046 lg 1 teise lause ja lg 2 järgi teha kaalutusotsus. Teise isiku isiklikku õigust rikkunud isik vastutab deliktiõiguslikult juhul, kui ta on selles rikkumises süüdi vastavalt VÕS § 1043 ja § 1050.⁵⁶

Ühes kohtuasjas arutati, kas hageja ees- ja perekonnanime, varasema karistatuse ning varasemate nimede artiklis avalikustamine on õigusvastane. Hageja väitis, et nende andmete avaldamisega rikkus kostja tema eraelu puutumatus ja tekitas talle õigusvastaselt kahju. Kohus selgitas, et andmed kuuluvad hageja eraelu sfääri ning kohtupraktika järgi on eraelu kaitsega hõlmatud ka isiku identifitseerimine ja isiksuse muud aspektid.⁵⁷ Kohus tuvastas ka asjas õigusvastasuse puudumise kuna avalikkuse huvi kaalus üle isiku eraelu puutumatus. VÕS § 1046 lg 2 näeb ette, et isikliku õiguse rikkumine ei ole õigusvastane, kui rikkumine on õigustatud, arvestades muid seadusega kaitstud hüvesid ja kolmandate isikute või avalikkuse huve. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb sellisel juhul lähtuda erinevate kaitstud hüvede ja huvide võrdlevast hindamisest.⁵⁸

Ühes kohtuasjas vaadati perearsti poolt mitmeid kordi ja avaldati kolmandale isikule hageja terviseandmeid. Kostja rikkus isikuandmete töötlemisega ilma õigusliku aluseta kostja põhiseaduslikku õigust eraelu puutumatusse vastavalt Põhiseaduse § 26.⁵⁹ Õigusvastasuse tuvastamisel arvestati, et rikkumise liigiks on hagejate eraelu privaatsfääri kuuluvate isiklike ja delikaatsete terviseandmete õigustamatu töötlemine. Teo põhjust ja ajendit kostja kohtule ei avaldanud, kuid seletuste järgi eeldati, et selleks võis olla vaid uudishimu või hagejatega manipuleerimise ja psühholoogilise survestatamise soov. Kohus märkis veel, et sellise motiivi olemasolul või ka igasuguse motiivi puudumisel teise isiku terviseandmetega tutvumine ei ole aktspeteeritav. Kohus tuvastas ka, et tegemist ei olnud ühekordse eksimuse ega uitmõttega,

---

⁵⁴ RKTKo 2-15-4239, p 17

⁵⁵ RTTKo 2-15-16007, p 10

⁵⁶ RKTKo 2-18-15284, p 14

⁵⁷ HMKo 2-20-14920, p 25-27

⁵⁸ HMKo 2-20-14920, p 28

⁵⁹ TrtRnKo 2-22-14393, p 3

vaid rikkumine kestis kolm päeva ja päringute maht oli suur ning seetõttu on õigusvastasus tuvastatud.⁶⁰

Maakohus on nõuetes, mis on esitatud VÕS § 1045 lg 1 p 7 alusel isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel, deliktiõiguslikuks kaitsenormiks pidanud IKS § 4⁶¹. Ühes kohtumenetluses on kaitsenormina ilma täpsustamata rikutud kaitsenormina välja toodud IKS-i sätted, mis reguleerivad isikuandmete töötlemise tingimusi ja korda. Lisaks on märgitud, et sama võib eeldada üldmääruse vastavate sätete puhul.⁶² Maakohus selgitas ühes otsuses, et isikuandmete avaldamisel võib olla tegemist seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega, sest isikuandmete töötlemine on seaduslik ainult siis, kui selleks esineb mõni üldmääruses art 6 lg 1 esinev alus. Kohus selgitas ka, et seda täpsustab ka isikuandmete kaitse seadus, täpsemalt IKS § 4.⁶³ Sarnaselt on kohus tuvastanud isikuandmete avaldamise õigusvastasuse, kuna isikuandmete töötlemine polnud kooskõlas IKÜM artikkel 6 lg 1 ja artikkel 4 lg 11 sätetega ning toonud välja, et IKÜM-ga kaitstakse vastavalt artikkel 1 lg 2-le füüsiliste isikute põhioigusi- ja vabadusi, eriti nende isikuandmete kaitsel.⁶⁴ Ühes maakohtu otsuses esitas hageja VÕS § 1045 lg 1 p 7 alternatiivse nõudena seejuures selgitusi ega tõendeid esitamata ja asja selles osas ei arutatud.⁶⁵

Vastavalt TsMS § 5 lg 2 on hagimenetluses pooltel võrdne õigus ja võimalus oma nõuet põhjendada ja vastaspoole esitatu ümber lükata või sellele vastu vaielda. Pool määrab ise, mis asjaolud ta oma nõude põhjendamiseks esitab ja milliste tõenditega neid asjaolusid tõendab. TsMS § 230 lg 1 kohaselt peab kumbki pool hagimenetluses tõendama neid asjaolusid, millele tuginevad tema nõuded ja vastuväited.⁶⁶

Kahju õigusvastasest põhjustamisest tuleneva deliktilise vastutuse kohaldamiseks peab hageja tõendama objektiivse teokoosseisu, seega kostja teo, kahju, põhjusliku seose kostja teo ja kahju vahel ning teo õigusvastasuse. Kui hageja on tõendanud, et kostja põhjustas õigusvastaselt hagejale kahju, vabaneb kostja vastutusest, kui ta tõendab mõne õigusvastasust välistava asjaolu esinemise või süü puudumise.⁶⁷

---

⁶⁰ TrtRnKo 2-22-14393, p 3

⁶¹ HMKo 2-21-8880/27, p 78, VMKo 2-20-9631, p 42, HMKo 2-20-17055, p 33

⁶² HMKo 2-19-18596, p 134

⁶³ HMKo 2-20-17055, p 20

⁶⁴ TMKo 2-21-930, p 40

⁶⁵ HMKo 2-20-11009, p 34

⁶⁶ HMKo 2-19-18596, p 82

⁶⁷ RKTKo 3-2-1-53-12, p 14

Kaitsenormi rikkumisele tuginedes lasub õigusvastasuse tõendamise koormus kannatanul. Kui kannatanu leiab, et kostja on rikkunud mõnda kaitsenormi, peab tema seda ka tõendama. Kannatanu peab tuginema konkreetsele kaitsenormile ja tooma välja asjaolud, mida kostja rikkus. Kohus ei pea siinjuures omal algatusel tuvastama kaitsenormi olemasolu ega asjakohasust.⁶⁸ Riigikohus on selgitanud, et kui hageja tugineb teo õigusvastasusele VÕS § 1045 lg 1 p 7 järgi, peab hageja tooma muu hulgas esile VÕS § 1045 lg 3 tulenevalt ka selle, et rikutud sätte üheks eesmärgiks oli kaitsa võlgniku kahju eest, mille eest ta kostjalt hüvitist nõuab. Kostja saab nende eelduste täitumisel vastutusest vabaneda, kui ta tõendab, et ta ei ole olnud kaitsenormi rikkumises süüdi.⁶⁹ Ühes maakohtu otsuses esitas hageja VÕS § 1045 lg 1 p 7 alternatiivse nõudena seejuures selgitusi ega tõendeid esitamata ja asja selles osas ei arutatud.⁷⁰

VÕS § 1045 lg 1 p 4 alusel peab tõendamisel arvestama ka VÕS § 1046 ja VÕS § 1047 sätetstatuga.⁷¹ Riigikohus on selgitanud, et mittevaralise kahju täpset suurust pole võimalik tõendada, seetõttu ei pea hageja tõendama, et talle on tekkinud mittevaraline kahju, vaid piisab kui ta tõendab isikuõiguste rikkumist. Isikuõiguste rikkumine on võimalik isiku au teotamisega ning isiku kohta ebaõigete andmete avaldamisega. ning hageja kohta ebaõigete andmete avaldamisega.⁷²

Eestis on tsiviilkohtumenetluses andmesubjektile kergem tõendamiskoormis siseriikliku kahjunõude aluse korral, sest andmesubjekt peab tõendama tegu ja selle õigusvastasust, mille olemasolul kahju tekkimist eeldatakse. Samas IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel peaks andmesubjekt tõendama ka kahju tekkimist, mis võib isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel tekkivate kahjude osas osutada keeruliseks.

---

⁶⁸ Tampuu, T. Käerdi, M jt. VÕS IV, §1045/3.8

⁶⁹ RKTko 2-19-3736, p 13

⁷⁰ HMKo 2-20-11009, p 34

⁷¹ Tampuu, T. Käerdi, M jt. VÕS IV, §1045/3.6

⁷² RKTko 3-2-1-18-13, p 22

1.1.3 Eesti kohtute praktika haldusastjades

Halduskohtutes on Eestis võimalik füüsilisel isikul esitada kahju hüvitise nõue RVastS § 7 ja § 9 alusel. RVastS § 7 alusel saab isik, kelle õigusi on avaliku võimu kandja õigusvastase tegevusega avalik-õiguslikus suhtes rikkunud, nõuda kahju hüvitist. Vastavalt RVastS § 9 võib füüsiline isik nõuda mittevaralise kahju rahalist hüvitamist süülise väärkuse, alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumatus või sõnumi saladuse rikkumise ning au või hea nime teotamise korral.

Riigikohus on selgitanud, et Eesti õiguses on sätestatud RVastS § 7 ja § 9 tulenevalt õiguskaitseasutuse direktiivi artiklist 56. Selle artikliga pandi liikmesriikidele kohustus kehtestada liikmesriigi õiguses asjakohased normid vastavalt õiguskaitseasutuste direktiivile.⁷³ Seega kui rikkumine toimub õiguskaitseasutuse direktiivi kohaldamisalas, peaks kahju hüvitise nõudes lähtuma riigivastutuse sätetest, aga kui isik nõuab kahju hüvitamist sellise isikuandmete töötlemise eest, mis langeb IKÜM kohaldamisalasse, kohaldub kahju nõude alusena IKÜM artikkel 82 lg 1.⁷⁴ Kui nõude aluseks on IKÜM artikkel 82 lg 1, kuuluvad Riigivastutuse sätted kohaldamisele täiendavalt osas, milles need ei ole vastuolus IKÜM sätetega. Kui tekib vastuolu riigisisese ja Euroopa Liidu õiguse vahel, tuleb jätta siseriiklik õigusnorm kohaldamata osas, milles see on vastuolus Euroopa Liidu õigusega.⁷⁵

Eestis on kahju hüvitise nõuetes halduskohtus valdavalt lähtunud Riigivastutuse seadusest. Madalamate astmete kohtutes on isikuandmete rikkumise osas nõude alusena esitatud vaid RVastS § 7 ja § 9. Peamiselt esitatakse nõuded vangide poolt vanglate vastu.

Vastavalt HKMS § 59 lg 1 peab menetlusosaline tõendama neid asjaolusid, millele tuginevad tema väited, kui seadusest ei tule teisiti. Samuti peab menetlusosaline tõendama kohtu nõudmisel neid asjaolusid, mille puhul võib eeldada, et just temal on vastavatele tõenditele juurdepääs. Halduskohtumenetluses on aga kohtul tõendite uurimisel suur kaalutusruum. Vastavalt HKMS § 2 on halduskohtumenetluse ülesanne eelkõige isikute õiguste kaitse õigusvastase tegevuse eest täidesaatva võimu teostamisel. HKMS § 2 lg 4 sätestab, et kohus tagab omal algatusel asja lahendamiseks oluliste asjaolude väljaselgitamise, kogudes vajaduse korral tõendeid ise või tehes nende esitamise kohustuseks menetlusosalistele. Kohus tõlgendab

---

⁷³ RKHKo 3-22-2022, p 19.1

⁷⁴ RKHKo 3-22-2022, p 19.2

⁷⁵ RKHKo 3-19-1207, p 17

menetlusosaliste avaldusi ja lähtub nende lahendamisel esitaja tegelikust tahtest. Kohus kontrollib haldusasutuse tegevuse õiguspärasust⁷⁶ ja kaebaja õiguste rikkumist.⁷⁷ Halduskohtumenetluses on põhimõte, et kohus kohaldab õigust ise. Ebapiisavate juriidiliste teadmiste ja kogemustega menetlusosalise õiguste kaitseks on halduskohtumenetluses sätestatud kohtu uurimis- ning selgitamiskohustus vastavalt HKMS § 2 lg 4 ja 5, mis peavad tagama selle, et kaebaja ei jääks üksnes kaebuse sõnastamise tõttu ilma enda põhiseaduslikust õigusest kohtulikule kaitsele. Eeldatavalt nõrgema menetlusosalise puhul tuleb kohtul olla aktiivsem.⁷⁸

Riigikohus on selgitanud, et kohus ei pea hakkama sisustama kahju hüvitamise nõuet tervikuna kaebaja eest. Kaebaja määrab kaebuse esitamisel ära kaebuse nõude ja aluse ning piiritleb sellega vaidluse eseme. Kaebajal kahju hüvitamise nõude esitamisel ära näidata kahju põhjustanud avaliku võimu kandja tegevus ning väidetavalt saabunud kahjulikud tagajärjed. Tagajärgede kohta, mida kaebaja pole kaebuses ära näidanud, ei saa kohus otsust teha.⁷⁹

Mittevaralise kahju puhul tuleb lisaks kindlaks teha mõne RVastS § 9 tuleneva subjektiivse õiguse rikkumine.⁸⁰ Subjektiivse õiguse rikkumine võib isikuandmete töötlemisel seisneda näiteks PS § 43 sõnumi saladuse rikkumisel, PS § 26 eraelu puutumatusel ning tulenevalt kohtupraktikast PS § 17 au ja hea nime teotamisel. Riigikohus on selgitanud, et kaebaja ei pea kahju hüvitamise taotluses kvalifitseerima vastustaja tegevust konkreetse sätestatud õigushüve riivena. Kas ja millist RVastS § 9 lg 1 sätestatud õigust isikule tekitatud kahju riivab, peavad kahju hüvitamise taotluses kirjeldatud tagajärgedest lähtudes otsustama kahjunõuet lahendav haldusorgan ja kohus. Kohus on seotud kahju hüvitamise taotluses kahjuna kirjeldatud tagajärgedega, mitte kaebaja õiguslike väidetega ühe või teise riive kohta.⁸¹

Riigikohus on selgitanud, et mittevaralise kahju suurust ei saa tõendada, kuna valu ja kannatusi ei ole võimalik objektiivselt mõõta ega väljendada. Üldjuhul on piisav tõendada asjaolusid, millega seadus seob mittevaralise kahju hüvitamise nõude tekkimise. Mittevaralise kahju tekkimist ja selle suurust hindab kohus diskretsiooni alusel.⁸²

---

⁷⁶ RKHKo 3-20-1449, p 20, RKHKo 3-22-1679, p 12

⁷⁷ RKHKo 3-22-1679, p 12

⁷⁸ RKHKm 3-22-1679, p 14.

⁷⁹ RKHKm 3-22-1679, p 15.

⁸⁰ RKHKo 3-22-1679, p 12.

⁸¹ RKHKo 3-22-1679, p 13.

⁸² RKHKo 3-3-1-10-14, p 12.2.

Kohus on selgitanud, et vastavalt VÕS § 127 lg 1 tuleb tekitatud kahju kindlakstegemiseks kaebaja tegelikku olukorda kaebaja määratletud hetkel võrrelda olukorraga, milles ta olnuks siis, kui tema õigusi ei oleks rikutud. Selleks tuleb tõendada kaebaja tegelikku olukorda kirjeldavad asjaolud ning välja selgitada olukord, mis oleks kujunenud vastustaja õiguspärase tegevuse korral. Kaebaja väidetud olukorra tõenäosust tuleb menetlusosalistel põhistada ja kohtul hinnata.⁸³

Eestis on andmesubjektil siseriikliku õiguse alusel rikkumise ja õigusvastasuse tuvastamisel kergem tõendamiskoormis. Üldiselt tekib isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel andmesubjektile mittevaraline kahju. Halduskohtumenetluses peab andmesubjekt tõendama vaid rikkumise asjaolusid, aga mitte kahju olemasolu nagu IKÜM artikkel 82 lg 1 ette on nähtud.

1.2 Kahju

1.2.1 Euroopa Kohtu praktika

Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb õigusnormi tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt kui õigusnormis endas ei ole selle sisu või ulatuse täpsustamiseks viidatud sõnaselgelt liikmesriigi õigusele.⁸⁴ Seega kuna IKÜM ei viita artiklis 82 liikmesriikide õigusele seoses varalise ja mittevaralise kahju mõiste ega ulatuse osas, tuleb neid mõisteid kõikides liikmesriikides tõlgendada ühetaoliselt.⁸⁵

IKÜM artikli 82 kohaselt on andmesubjektil õigus saada hüvitist nii varalise kui ka mittevaralise kahju eest, mis on talle üldmääruse rikkumise tõttu tekitatud. IKÜM põhjenduspunkti 146 kohaselt peab vastutav või volitatud töötaja hüvitama igasuguse kahju, mis füüsilisele isikule määrusega vastuolus oleva isikuandmete töötlemisega põhjustatakse. Kahju mõistet tuleb Euroopa Kohtu praktikast arvestades tõlgendada laialt ja sellisel viisil, mis kajastab täielikult IKÜM-i eesmärke ning andmesubjektid peavad saama täieliku ja tõhusa hüvitise kahju eest, mida nad on kandnud.⁸⁶ IKÜM põhjenduspunktis 75 on märgitud, et isikuandmete töötlemisest võivad füüsiliste isikute õigustele ja vabadustele tuleneda erineva tõenäosuse ja tõsidusega ohud, mille tulemusel võib tekkida füüsiline, materiaalne või

---

⁸³ RKHKo 3-18-830, p 19.

⁸⁴ C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 29

⁸⁵ *Ibidem*, p 30

⁸⁶ *Ibidem*, p 36

mittemateriaalne kahju. Vastavalt IKÜM põhjenduspunktile 85 võib isikuandmetega seotud rikkumine, kui seda asjakohaselt ja õigeaegselt ei käsitleta, põhjustada füüsilistele isikutele füüsilise, materiaalse või mittemateriaalse kahju. Kahju võib seisneda kontrolli kaotamises oma isikuandmete üle või õiguste piiramises, diskrimineerimises, identideedivarguses või pettuses, rahalises kahjus, pseudonümiseerimise loata tühistamises, maine kahjustamises, ametisaladusega kaitstud andmete konfidentsiaalsuse kadumises või mõnes muus tõsises majanduslikus või sotsiaalses kahjus.

Euroopa Kohtu seisukohalt, võib mittevaraline kahju seisneda juba tekkinud kahjus või ka hirmus kahju tekkimise eest. Ühes kohtuasjas selgitas Kohus, et tulenevalt artikkel 82 lg 1 sõnastusest, mittevaralise kahju laia tõlgendamise kohustusest ja IKÜM-i eesmärgist tagada isikuandmete töötlemisel füüsiliste isikute kõrgetasemeline kaitse võib piisata andmesubjekti kartusest tema isikuandmete kuritarvitamise osas, et võib tekkida mittevaraline kahju.⁸⁷ Euroopa Kohtus oli arutluses kaasus, milles isik tugines mittevaralise kahju hüvitise nõudmisel asjaolule, et tal on kartus, et tema isikuandmeid hakatakse tulevikus kuritarvitama. Seepeale märkis Euroopa Kohus, et sel juhul peab liikmesriigi kohus kontrollima, kas kartust võib pidada põhjendatuks, arvestades asjaolusid ja andmesubjekti isikut.⁸⁸ Euroopa Kohus selgitas, et kahju tuvastamisel ei tehta vahet olukorral, kus andmesubjektile tekitatud mittevaraline kahju on seotud nõude esitamise kuupäevaks aset leidnud kolmanda isiku poolt tekitatud andmete kuritarvitamisega või andmesubjekti hirmuga, et andmete kuritarvitamine võib tulevikus aset leida.⁸⁹ Seega Euroopa Kohtu seisukohalt võib hirm, kartus ja ärevus selles osas, et andmesubjekti andmeid hakatakse tulevikus kuritarvitama, olla alus mittevaralise kahju tekkimiseks.

Euroopa Kohus on identideedivarguse puhul, mis on IKÜM põhjenduspunktis 75 toodud loetelus võimalik põhjus mittevaralise kahju tekkimiseks, märkinud, et isikuandmete vargusest ei piisa, et oleks tegemist identideedivargusega.⁹⁰ Identideedivarguse kontseptsioonist tulenevalt peab andmesubjekti identiteet olema kuritarvitatud kolmanda isiku poolt. Samas leidis Euroopa Kohus, et vaatamata sellele ei saa isikuandmete vargusega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamine IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel olla piiratud juhtudega, kus on tõendatud, et selline andmevargus viis seejärel identideedivarguse või -pettuseni.⁹¹ Sõna

---

⁸⁷ EKO C-590/22, *AT ja VT versus PS GbR*, ECLI:EU:C:2024:536, p 32

⁸⁸ EKO C-340/21, *VB versus Natsionalna agentsia za prihodite*, ECLI:EU:C:2023:986, p 85

⁸⁹ *Ibidem*, p 79

⁹⁰ EKO C-182/22 ja C-189/22, *JU ja SO versus Scalable Capital GmbH*, ECLI:EU:C:2024:531, p 56

⁹¹ *Ibidem*, p 58

„vargus“ identideedivarguses annab Euroopa Kohtu hinnangul aluse eeldada tahet omastada sellise isiku identiteet, kelle isikuandmed on varastatud. Seega eeldades tahet, artikkel 82 lg 1 alusel kahju hüvitamise tekkimiseks ei pea olema päriselt kahju tekkinud, vaid teatud juhtudel seda eeldatakse.⁹²

Ühes kohtuasjas avaldati eksimuse tõttu isikuandmeid sisaldav dokument kolmandale isikule. Dokument avaldati väga lühikest aega ning on tõendatud et kolmas isik ei tutvunud nende andmetega. Kahju hüvitamiseks ei ole alust, kui esineb vaid puhthüpoteetiline oht, et kolmas isik võib andmeid kuritarvitada.⁹³ Selline käsitus on kooskõlas IKÜM määrusega taotletava kaitse-eesmärgiga Asjaolu, et puhthüpoteetiline oht ei ole piisav mittevarealise kahju tekkimiseks, on suure praktilise tähtsusega. Kui kahju tekkimiseks ja hüvitise nõudmiseks piisaks puhthüpoteetilise ohu olemasolust, kasvaks olulisel määral isikuandmete rikkumise asjades kahjunõuete arv.⁹⁴ Mittevarealine kahju tekkimiseks on võimalus olukorras, kus andmesubjektil on põhjendatud ja liikmesriigi poolt kontrollitud kartus, et kolmandad isikud kuritarvitavad edaspidi andmesubjekti isikuandmeid, mis on ilma õigusliku aluseta saanud kolmandate isikute valdusesse ning millest oli kolmandatel isikutel võimalik teha koopiaid.⁹⁵

Euroopa Kohus on tõlgendanud artikkel 82 lg 1 nii, et selle sättega oleks vastuolus riigisisene norm või praktika, mille kohaselt kahju hüvitamise eelduseks oleks asjaolu, et tekkinud kahju oleks teatud raskusastmega.⁹⁶ See ei oleks kooskõlas kahju laia käsitluse mõiste ja andmesubjektide kõrgetasemelise kaitse tagamise eesmärkidega. IKÜM artikkel 82 lg 1 tulenevaid kahju hüvitamise eelduseid ei ole õigusnormis endas täpsustatud ning Euroopa Kohus on määranud, et eeldused seisnevad kumulatiivselt kantud kahjus, üldmääruse rikkumises ja põhjuslik seose olemasolus kahju ja rikkumise vahel, seega ei saa lisada kahju hüvitamise õiguse olemasoluks muid eeldusi.⁹⁷ Sealjuures ei saa lisada eeldust, et kantud kahju peab olema teatud raskusastmega. Ka Üldmääruse artikkel 82 ei ole sõnastatud sellisel, et kantud kahju peaks olema teatud raskusastmega.⁹⁸

---

⁹² Salziger, S. Between Data Protection and AI: Civil Liability for Non-Material Damage in Article 82 GDPR - European Data Protection Law Review 2024/10 (4), lk 329

⁹³ EKo C-687/21, *BL versus MediaMarktSaturn Hagen-Iserlohn GmbH*, ECLI:EU:C:2024:72, p 67

⁹⁴ Salziger, S, lk 329

⁹⁵ *Ibidem*, p 67

⁹⁶ EKo C-456/22, *VX ja AT versus Gemeinde Ummendorf*, ECLI:EU:C:2023:988, p 16

⁹⁷ *Ibidem*, p 14

⁹⁸ Janeček, V. Santos, C. T. The autonomous concept of “damage” according to the GDPR and its unfortunate implications: *Österreichische Post*. - Common Market Law Review 61, Kluwer Law International 2024, lk 536

Euroopa Kohus asus kahes kohtuasjas seisukohale, et kui mittevaralise kahju hüvitise mõistmiseks peab kahju olema teatud raskusastmega, oleks see vastuolus üldmääruse põhjenduspunktis 146 toodud kahju mõiste laia käsitluse kohustusega.⁹⁹ Õiguskirjanduses on aga kohtuasjast C-300/21 (UI versus Österreichische Post AG) tulenevalt tekkinud mitmed tõlgendused. Kui kahju mõistet tõlgendada laialt, peaks hüvitama ükskõik millise kahju ükskõik millistele andmesubjekti huvidele. Seega poleks vahet, kas andmesubjekti kahjustatud huvid on Üldmääruse või siseriikliku õigusega kaitstud. See omakorda viiks just selleni, mida üritatakse Euroopa Liidus vältida. Kui siseriiklikel kohtutel puudub piirang, millised huvid on kaitstud, hakatakse seda riigiti erinevalt tõlgendama. Selline lähenemine ei aitaks kaasa ühtlase kahju hüvitamise süsteemi loomisele.¹⁰⁰ Lisaks ei aitaks selline lähenemine kaasa raskusastme põhise kahju hüvitamise vältimisele, kui kohtud iseseisvalt peavad hindama, milliste huvide rikkumine annab aluse kahju hüvitamisele. See tähendab, et kohtud peavad otsustama milliste huvide rikkumine on piisavalt tõsine ning sisuliselt ongi tegemist raskusastme põhise kahju ulatuse hindamisega.¹⁰¹

Raskusastmest sõltuv kahju hüvitise tõlgendamine oleks vastuolus ka üldmääruse eesmärgiga tagada liidus järjekindel ja kõrgetasemeline isikuandmete kaitse, kuna selline lähenemine teeks kahju saamise sõltuvaks asjaolust, kuidas liikmesriikide kohtud raskusastmeid tõlgendavad. See omakorda viiks varieeruvate lahenditeni, mis kahjustaks üldmääruses kehtestatud korra järjekindlust.¹⁰² Selline lähenemine aitab andmesubjektile toetuda ka suuremale õiguskindlusele.

Õiguskirjanduses on leitud et raskusastmest sõltuv kahju tuvastamine ei oleks kooskõlas Üldmääruse põhjenduspunktist 146 tuleneva „täieliku ja tõhusa“ hüvitamise põhimõttega. See oleks liiga kitsas tõlgendamine ning ei pruugi olla kooskõlas artikkel 82 lg 1 poliitilise põhjendusega. Nimelt Üldmääruse artikkel 82 lg 1 on füüsilisi isikuid kaitsev ning eraõiguslikult kasutatav nõude alus ning peaks pigem toetama laiemat tõlgendust mittemateriaalse kahju tuvastamisele.

Mõned õigusteadlased on aga seisukohal, et täielikult raskusastme põhise kahju hindamist praktilisest vaatenurgast vältida ei ole võimalik. Kohus peab alati otsustama, kas kahju on

---

⁹⁹ C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 29 ja C-456/22, *VX ja AT versus Gemeinde Ummendorf*, p 19

¹⁰⁰ Janeček, V. Santos, C. T., lk 538

¹⁰¹ *Ibidem*, lk 538

¹⁰² C-456/22, *VX ja AT versus Gemeinde Ummendorf*, p 20

tekkinud ning kui tekkinud kahju on väga väike, on aina väiksem tõenäosus seda kahju objektiivselt tajuda.¹⁰³

Õiguskirjanduses märgitakse ka, et kahju hindamisel võiks olla tähtis kahju intensiivuse ja kahju liigi vahet tegemisel. Näiteks kohtuasja C-300/21 (UI versus Österreichische Post AG) otsuse juurde kuulavas kohtujuristi arvamuses märkis kohtujurist, et tegelikult tekkinud kahju tuleks eristada rikkumise tagajärjel tekkinud lihtsast rahuolematusest, sest emotsioonid ja tunded ei ole kahju liigiks.¹⁰⁴ Õiguskirjanduses on aga leitud, et kui Euroopa Kohus on oma otsuses pidanud silmas tegelikult tekkinud kahju ja hüvitatava kahju eraldi mõistmist, on Artikkel 82 alusel hüvitatav vaid kahju, mis rikub andmesubjekti õiguseid, mis on seadusega kaitstud. Samas Euroopa Kohus ei ole täpsustanud, kas kahju tuleb tõlgendada arvestades kogu Euroopa Liidu normides kaitstavaid õiguseid või Üldmääruses kaitstavaid õiguseid.¹⁰⁵ On pakutud välja, et Euroopa Kohus peaks tegema selgema otsuse normikaitse eesmärgi osas ja selle osas kas normikaitse eesmärk on piiratud IKÜM-st tulenevate vastutust kehtestavate normidega või kogu IKÜM-ga.¹⁰⁶

Õiguskirjanduses on välja toodud, et raskusastme põhise kahju hüvitamisega oleks teatud kahjude tõendamine andmesubjektile liiga keeruline. Näiteks andmete üle kontrolli kaotamisel ja identideeivarguse puhul ei ole tekkival kahjul ajalimiite. Selliste rikkumiste tagajärjed võivad andmesubjektile kahju näol tekkida veel mitmete aastate jooksul. Kui eristada päriselt tekkinud kahju lihtsalt rahulolematusest, oleks andmesubjektil sellisel juhul väga keeruline teatud hetkel tõendada, et kuidas talle tekkinud kahju mõjub ja kas see ei ole lihtsalt rahulolematust.¹⁰⁷

Arvatakse, et raskusastme põhise kahju tõlgendamise vältimine on kasulik olemasolevate ja tulevaste regulatsioonide valguses. Näiteks Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi (EL) 2020/1828 mis käsitleb tarbijate kollektiivsete huvide kaitsmise esindushagisid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2009/22/EÜ (esindushagide direktiiv)¹⁰⁸ ja tulevase Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi lepinguvälise tsiviilvastutuse normide tehisintellektile

---

¹⁰³ Janeček, V. Santos, C. T., lk 538

¹⁰⁴ *Ibidem*, lk 542

¹⁰⁵ *Ibidem*, lk 539

¹⁰⁶ *Ibidem*, lk 544

¹⁰⁷ Bekisz, H. Dworniczak, D. Towards a data-subject-friendly interpretation of Article 82 GDPR, Verfassungsblog in matters constitutional 2022. Arvutivõrgus: <https://verfassungsblog.de/data-subject-friendly/> (28.04.2025)

¹⁰⁸ 25. novembri 2020. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2020/1828, mis käsitleb tarbijate kollektiivsete huvide kaitsmise esindushagisid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2009/22/EÜ. – ELT L 409, 4.12.2020

kohandamise kohta (tehisintellektiga seotud vastutuse direktiiv)¹⁰⁹ tõhusamaks jõustamiseks on kasulik vältida raskusastme põhist kahju tõlgendamist. See annab võimaluse rohkematele andmesubjektidele nõuda kahju hüvitamist laialdaste automaatsete isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel tekkivate kahjude puhul.¹¹⁰

Vaatamata IKÜM-i eesmärkidele ja nendest tulenevatele Euroopa Kohtu seisukohtadele, on mitmed liikmesriikide kohtud jäänud senise traditsioonilise tõlgenduse juurde ning keelduvad kahju hüvitamisest asjades, kus kahju hüvitamise saamiseks toetutakse ainult IKÜM nõuete rikkumisele ning ei ole tuvastatav märkimisväärne mitterahaline kahju.¹¹¹

Niinimetatud traditsioonilise tõlgendamise kasuks võivad liikmesriigid otsustada põhjusel, et vältida kahju hüvitamise nõude äriks muutumist.¹¹² Kui jaatada raskusastme põhist kahju hüvitamist, saaks vältida olukorda, kus hüvitisnõudeid hakatakse laialdaselt esitama teenimise eesmärgil ning õigusbürood muudaksid sellise hüvitisnõude äriks. Euroopa Kohtu seisukoht on hetkel soosiv kahju nõuete kasvu osas, seega on oodata uute teenuste tulekut, mis aitavad andmesubjektidel ja ka vastutavatel töötajatel tõhusamalt vastavata kahjunõuetega tegeleda.

Õiguskirjanduses ollakse ka seisukohal, et kahju nõuete äriks muutumine on üle pingutatud arvamus. Kahjuhüvitised ei ole nii suured, et potentsiaalsed kahju kandnud andmesubjektid asuksid massiliselt kahju hüvitisi nõudma. Kohtusse pöördumisel kaasnevad ka kohtukulud. Erinevalt järelvalveasutustele esitatavates kaebuste arvust, hoiavad kohtusse esitatavate nõuete arvu kohtukulud kontrolli all.¹¹³

Euroopa Kohus ei ole asunud seisukohale, et igasugune rikkumine tekitab kahju, seega on andmesubjekti tõendamiskoormis kahju tuvastamisel olulise tähtsusega. Andmesubjekt peab demonstreerima, et ta on tegelikult kahju kandnud, ükskõik kui väike see kahju oli.¹¹⁴ Kahju tekkimiseks piisab sisuliselt kontrolli kaotamises oma andmete üle ja hirmus nende kuritarvitamise üle, kuid andmesubjekt peab tõendama, et need teod millel on tema jaoks negatiivsed tagajärjed, tekitasid ka mittevahalise kahju.

---

¹⁰⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi lepinguvälise tsiviilvastutuse normide tehisintellektile kohandamise kohta (tehisintellektiga seotud vastutuse direktiiv), Ettepanek COM(2022) - 2022/0303(COD) 496 final. 28.09.2022

¹¹⁰ Janeček, V. Santos, C. T., lk 537

¹¹¹ Knetsch, J., lk 145

¹¹² Bekisz, H, Dworniczak, D. First Empirical Insights on Article 82 GDPR in National Courts, lk 521

¹¹³ Bekisz, H, Dworniczak, D. Towards a data-subject-friendly interpretation of Article 82 GDPR

¹¹⁴ C-456/22, *VX ja AT versus Gemeinde Ummendorf*, p 23

Eesti tsiviilkohtumenetluses on kahju tuvastamisel lähtunud IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud nõudes mittevaralise kahju tuvastamisel asjaolust, et isikliku õiguse kaitseks esitatud hagi lahendamisel tuleb kohtul silmas pidada, et mittevaralise (ehk moraalse) kahju mõistel on kaks väärtushinnangulist aspekti: isiklik ja ühiskondlik, ning mistahes isikliku õiguse rikkumine kahjustab inimese psüühilist tegevust ja psüühilist seisundit. Moraalse kahju (õigustamatute kannatuste) olemasolu seega selles tähenduses eeldatakse, kuna isikliku õiguse tagajärge ja muudatuste tekkimist ja nende suurust inimeste psüühikas ei ole võimalik objektiivselt mõõta ega väljendada. Kohus leidis, et mittevaralise kahju puhul, kus kahjuks on isiku hingelised kannatused, ei ole kahju tekkimine kolmandate isikute poolt seega üheselt kontrollitav, küll saab hageja põhistaada temale tekkinud negatiivseid tagajärgi.¹¹⁵ Kohus lähtus kahju tuvastamisel Riigikohtu praktikast, mille kohaselt mittevaralise kahju täpset suurust pole võimalik tõendada ja piisab kui hageja tõendab mittevaralise kahju väljamõistmise aluseks olevaid asjaolusid. Seega hageja ei pea tõendama, et talle on tekkinud mittevaraline kahju, vaid piisab, kui ta tõendab isikuõiguste rikkumist.¹¹⁶

Maakohtus on kohus tuvastanud isikuandmete töötlemise õigusliku aluse puudumist ja leidnud, et hagejal on mittevaralise kahju hüvitamise nõue muuhulgas VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 7, IKS § 1 ja IKÜM artikkel 4, 6 ja 82 järgi. Kohus selgitas, et isikuandmete töötlemiseks peab alati olema õiguslik alus ning kõneall olevas kohtuasjas see puudus.¹¹⁷ Kahju hindamisel lähtus kohus põhimõttest, et moraalse kahju olemasolu eeldatakse, kuna isikliku õiguse rikkumine kahjustab inimese psüühilist tegevust ja psüühilist seisundit. Kui kahjuks on isiku hingelise kannatused, ei ole kahju tekkimine kolmandate isikute poolt üheselt kontrollitav, küll aga saab hageja põhistaada temale tekkinud negatiivseid tagajärgi¹¹⁸

Riigikohtus menetleti nõuet, mille aluseks oli IKÜM artikkel 82 lg 1. Riigikohtus tuvastati mittevaraline kahju tekkimine eriliiki isikuandmete avaldamisest, mille avaldamine tungib eraelu puutumatusse tuumiksfaäri.¹¹⁹ Kohus selgitas, et vastavat VÕS § 128 lg 5 hõlmab mittevaraline kahju eelkõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi ning hingelise valu ja kannatuste tundmine eeldab üldjuhul isiku arusaamisvõimet. Kaebajal oli ka vaimupuue ning kohus ütles, et kas ja kuivõrd kaebaja mõistis toimunut ja tajus tegelikult hingelist valu ja kannatusi, ei ole asjas tuvastatud. Kohuse selgitas, et taoliste terviseseisundit,

---

¹¹⁵ HMKo 2-21-13867, p 47

¹¹⁶ HMKo 2-21-13867, p 48

¹¹⁷ HMKo 2-21-13867, p 46

¹¹⁸ HMKo 2-21-13867, p 47

¹¹⁹ RKHKo 3-19-1207, p 22

käitumist ja iseloomu kirjeldavate isikuandmete avalikustamine ja seeläbi eraelu puutumatusse tuumiksfaari rikkumine põhjustaks hingelisi üleelamisi igale täisteovõimega inimesele. See võib mõjutada turvatunnet suhtluses avaliku võimuga ja põhjustada kartust saada avalikkuse silmis häbimärgistatud. Kohus tuvastas, et kaebajale on kahju tekkinud.¹²⁰

Teises Riigikohtu asjas ei tuvastatud mittevaralise ega varalise kahju olemasolu. Kaebaja nõudis Sotsiaalkindlustusametilt puudetoetuse andmete edastamisega kindlustusandjale varalise kahju hüvitamist. Kaebaja sõnul oli talle tekkinud varaliseks kahjuks puudetatute summa, mille võrra kindlustusandja vähendas talle makstavat töövõimetushüvitist.¹²¹ Kohus selgitas, et hüvitamisele kuulub RVastS § 7 lg järgi otsene varaline kahju ja saamata jäänud tulu. Kohus selgitas, Sotsiaalkindlustusameti tegevuse tõttu TsÜS § 66 järgi kaebaja vara vähenenud ei ole ning VÕS § 128 lg 3 alusel kaebajale otsest varalist kahju tekkinud ei ole.¹²² Mittevaralist kahju nõudis kaebaja seoses sellega, et talle tekkis andmete õigusvastase edastamise tõttu stress iseseisva majandusliku toimetuleku pärast, usaldamatus riigivõimu tegevuse vastu, tema turvatunne sai kahjustada (suhtes avaliku võimuga ja majandusliku toimetuleku aspektis) ning talle on tekitanud enda õiguste eest seismine tarbetut asjaajamist ja ebamugavusi.¹²³ Kohus mittevaralise kahju olemasolu ei tuvastanud ning selgitas, et mittevaralise kahju hüvitamiseks peavad isikule põhjustatud tagajärjed olema tavapärasest eluriskist intensiivsemad ning kaebaja selliseid asjaolusid esile ei toonud. Kohus selgitas, et on usutavad asjaolud, et õigusvaidlus tekitas kaebajas stressi, nõrdimust, ebakindlust ja muid sarnaseid üleelamisi, kuid sellised ebameeldivused ei ole siiski iseenesest käsitatavad mittevaralise kahjuna. Vastasel korral peaks mistahes õigusvaidlusega, mille inimene põhjendatult algatab, kaasnema suurem või väiksem rahaline hüvitis, kuid kehtiv õigus selleks alust ei anna.¹²⁴

Euroopa Kohus on seisukohal, et kui mittevaralise kahju hüvitise mõistmiseks peab kahju olema teatud raskusastmega, oleks see vastuolus üldmääruse põhjenduspunktis 146 toodud kahju mõiste laia käsitluse kohustusega ja IKÜM põhimõttega tagada Euroopa Liidus järjekindel ja kõrgetasemeline isikuandmete kaitse. Raskusastme põhine kahju tõlgendamine teeks andmesubjektile teatud juhtudel kahju tõendamise liiga keeruliseks. Näiteks tehisintellekti poolt tekitatud rikkumiste ja automaatotsuste puhul. Liikmesriikides on siiski

---

¹²⁰ RKHKo 3-19-1207, p 24.1

¹²¹ RKHKo 3-20-1449, p 29.1

¹²² RKHKo 3-20-1449, p 29.2

¹²³ RKHKo 3-20-1449, p 30.2

¹²⁴ RKHKo 3-20-1449, p 30.4

veel kasutusel raskusastme põhine kahju tuvastamine, sest kardetakse isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel kahjunõuete äriks muutumist. Selle vastu aga räägib kahjuhüvitise summade suurus, mis ei ole nii suur, et andmesubjektid peaksid laialdaselt kohtusse pöörduma hakkama. Lisaks kaasnevad kohtusse pöördumisel andmesubjektile kulud, mis peaksid hoidma esitatavate nõuete arvu kontrolli all. Kuna Euroopa Kohus ei luba raskusastme põhist kahju tõlgendamist, on andmesubjektil tõendamiskoormise osas suur roll näidata, et talle tekitatud negatiivsed tagajärjed tekitasid kahju.

Eesti kohtutes on IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahju nõuetes lähtunud kahju ulatuse määramisel siseriiklikust õigusest. Kuivõrd Eestis isikuõigute rikkumise korral eeldatakse mittevaralise kahju tekkimist, siis võib pidada seda IKÜM-ga kooskõlas olevaks. Kahju eeldamine ei sea kahju tekkimise eelduseks teatud raskusastet ning selliselt on võimalik kahju mõiste lai tõlgendamine. Halduskohtus on IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel kahju mõistet kitsendatud raskusastme põhise kahju tuvastamisega ja kahju tuvastamisel arvestatud põhiõiguste riive tõsidust. Euroopa Kohus ei olnud aga nende lahendite tegemise ajaks veel täpsustanud kahju mõistet ja kahju raskusastme põhise tuvastamise vastuolulisust.

1.2.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades

Eesti õiguses kuulub VÕS § 128 alusel tsiviilõiguses hüvitamisele varaline ja mittevaraline kahju. Eelkõige tekib isikuandmete rikkumise korral mittevaraline kahju. VÕS § 128 lg 5 alusel hõlmab mittevaraline kahju eelkõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi. VÕS § 134 lg 2 alusel tuleb isikult vabaduse võtmisest, isikule kehavigastuse tekitamisest, tema tervise kahjustamisest või muu isikuõiguse rikkumisest, sealhulgas isiku au teotamisest, tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral kahjustatud isikule mittevaralise kahju hüvitiseks maksta mõistlik rahasumma.

Deliktiõiguslikes nõuetes seisneb isikuandmete töötlemisel kahju peamiselt isikuandmete nõusolekuta avaldamises. Eestis on kohtusse jõudnud vaidlustes õigustamatult avaldatud isikute ees- ja perekonnanime, endiseid nimesid, andmeid varasemate karistuste kohta¹²⁵

---

¹²⁵ HMKo 2-20-14920, p 1

artikleid seoses minevikus toimepandud kuritegudega¹²⁶, isiku kujutisega fotot või videot¹²⁷, kodust aadressi¹²⁸, rahvust¹²⁹, telefoninumbrit ning eriliiki isikuandmeid¹³⁰

Riigikohus on selgitanud, et moraalse kahju olemasolu selles tähenduses eeldatakse, kuna isikliku õiguse rikkumise tagajärge, milleks on muudatuste tekkimine ja nende suurus inimese psüühikas, ei ole võimalik objektiivselt mõõta ega väljendada.¹³¹ Sellistel juhtudel peab kannatanu tõendama üksnes vastava õigushüve rikkumist, mitte aga mittevaralise kahju tekkimist.¹³² Riigikohus on ka öeldnud, et füüsilise ega vaimse valu ning kannatuste puhul pole nende mõõtmine objektiivselt võimalik ning mittevaralise kahju suurust ei saa tõendada ühegi tõendiga seetõttu lähtub seadus eeldusest, et teatud õigushüvede kahjustamine toob kaasa kannatanul mittevaralise kahju tekkimise.¹³³

Eesti kohtupraktikas võetakse isikuandmete töötlemise nõuete rikkumiste puhul kahju nõude aluseks peamiselt aga VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 7, mis kaitseb seadusest tuleneva kohustuse rikkumise eest ning selle sätte kohaldamisel tuleb alati lähtuda ka VÕS § 1045 lg 3. Nimetatud sätte kohaselt ei ole kaitsenormi rikkumise näol tegu õigusvastase teoga kui kahju tekitaja poolt rikutud sätte eesmärk ei olnud kannatanu kaitsmine sellise kahju tekitamise eest.¹³⁴ Seega hüvitamisele kuuluva kahju määrab ära kaitsenormi kaitse-eesmärk. Kahju hüvitise nõudmisel mitme kaitsenormi alusel tuleb arvestada vastavalt VÕS § 127 lg 2-le, et kahju hüvitamise ulatus võib olla erinev.¹³⁵ Eesti kohtupraktikas on kaitsenormina kohaldatud IKS sätteid ja IKÜM sätteid. IKÜM artikkel 1 lg 2 kohaselt kaitseb IKÜM füüsiliste isikute põhiõigusi- ja vabadusi ning eriti nende õigust isikuandmete kaitsele.¹³⁶ Seega ka seadusest tuleneva rikkumise puhul, kui kaitsenormiks on IKS või Üldmääruse sätted, mittevaralise kahju teket eeldatakse ning andmesubjektile peab alati mõistliku rahasumma hüvitama.

VÕS § 1043 ja 1045 lg 1 p 4 ja VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 7 alusel õigusvastasuse tuvastamisel kahju teket eeldatakse ja andmesubjekt ei pea kahju tekkimist tõendama. Kahju eeldamine õigusvastase teo tuvastamisel on kooskõlas kahju laia tõlgendamise põhimõttega ja

---

¹²⁶ HMKo 2-19-18596

¹²⁷ HMKo 2-21-8880, p 69

¹²⁸ HMKo 2-21-16453, lk 4

¹²⁹ HMKo 2-20-17902, p 176

¹³⁰ TrtRnKo 2-22-14393, p 1

¹³¹ RKTko 3-2-1-152-09, p 16

¹³² Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. Sein, K. Võlaõigusseadus I, §128/4.4. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016

¹³³ RKTko 3-2-1-18-13, p 22

¹³⁴ Tampuu, T. Käerdi, M jt. VÕS IV, §1045/3.8.

¹³⁵ Tampuu, T. Käerdi, M jt. VÕS IV, §1045/3.8.

¹³⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, Art 1 lg 2.

väldib kahju raskusastme põhist tuvastamist. Kahju tuvastamise osas on andmesubjektil siseriikliku ja IKÜM-st tuleneva nõude alusel sarnane lai kahju mõiste käsitus ja selles osas ei ole andmesubjekti jaoks üks nõude alus teisest soositum. Mõlema nõude alusel on lähtunud pigem kahju mõiste laiast tõlgendusest.

1.2.3 Eesti kohtute praktika haldusajades

Vastavalt RVastS § 7 on kahju hüvitamise nõude rahuldamise eelduseks teo sooritamine avalik-õiguslikus suhtes, teo õigusvastasus ja kahju tekkimine, mida ei ole võimalik kõrvaldada RVastS § 3, 4 ja 6 sätestatud viisil õiguste kaitsmise või taastamisega ning mis on põhjuslikus seoses õigusvastase teoga. Riigikohus on selgitanud, et Riigikohtu pikaajalise praktika kohaselt võib kahjunõue olla välistatud või avaliku võimu kandja vastutus piiratud, kui kahju tekitanud haldusakti või toimingu vaidlustamine oleks kahju ära hoidnud, kõrvaldanud või vähendanud ning kahju ärahoidmise, kõrvaldamise või vähendamise võimalikkus pidi olema kannatanu jaoks arusaadav ja haldusakti või toimingu vaidlustamata jätmiseks ei olnud mõjuvaid põhjuseid.¹³⁷

Mittevaralise kahjuna hüvitatakse ennekõike mittevaralise ja erandina ka varalise õigushüve rikkumisega kaasnevat negatiivset psühholoogilisi mõjusid – füüsilist või hingelist kannatust. Näiteks hingelise kannatusena alandustunne, solvumine, hirm, nõrdimus, mure, kaotusvalu ja märkimisväärsed olmeslised ebamugavused. Igasugune valu ja kannatus ei tähenda aga mittevaralist kahju. Valu ja kannatus peab esinema teatud intensiivsusega, ehk rikkumise raskus peab valuraha maksmist õigustama.¹³⁸

Eesti kohtupraktikas on isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisest tingitud kahju hüvitise nõudeid haldusmenetluses esitatud suhteliselt vähe. Kohtulahendites peale IKÜM jõustumist seisneb kaebajale kahju tekkimine peamiselt isikuandmete õigusvastasest avaldamisest ning isikuandmete juurdepääsu võimaldamisel õigustamata isikutele.¹³⁹

Ühes kohtulahendis tuvastati õigusvastasus terviseandmete avaldamise osas. Kaebaja toetus subjektiivse õiguse rikkumisel väärkuse alandamisele ning selgitas, et tema terviseandmete

---

¹³⁷ RKHKo 3-21-884, p 15

¹³⁸ Pilving, I. PSK § 25/13. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. Arvutivõrgus: <https://pohiseadus.ee/sisu/3496>

¹³⁹ RKHKo 3-19-1207

avaldamine on väärrikust alandav ning psüühiliselt haige inimesena elab seda raskemalt üle. Kohus tõi välja, et kaebaja ei ole hüvitamisnõuet esitanud põhjusel, et väidetav isikuandmete töötlemine oleks kahjustanud tema õigust eraelu puutumatusesse, vaid kaebaja põhjendas kahju tekkimist oma väärrikuse alandamisega. Kohus ei pidanud asjaoludest nähtuvalt kaebajale tekkinud tagajärgi piisavaks, et kaebajale oleks tekkinud kahju ja tema väärrikust oleks alandatud.¹⁴⁰

Riigikohtus lähtuti kahju tuvastamisel sellest, et kaebajale tekkis läbi isikuandmete õigusvastase avalikustamise ja seeläbi tema eraelu puutumatusesse rikkumise tagajärjel mittevaraline kahju.¹⁴¹ Kahju tuvastati siseriikliku õiguse kohaselt. Kohus pidas kahju tekkimisel määravaks kaebajale tekkinud tagajärgi, mis kahjustasid kaebaja põhiõiguseid. Teises Riigikohtu kaasuses selgitas kohus, et mittevaralise kahju tekkimiseks peavad isikule tekkinud tagajärjed olema intensiivsemad kui tavapärase elurisk.¹⁴²

Eestis on andmesubjektil halduskohtus siseriikliku õiguse alusel keerulisem kahju hüvitist nõuda kui IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel. IKÜM-st tulenev tõlgendus, mille kohaselt kahju tekkimine ei tohiks olla sõltuvuses kahju raskusastmest, tagaks andmesubjektile parema võimaluse oma õiguste kaitseks nõude esitamisel haldusasutuse vastu. Siseriikliku õiguse alusel tulenevad andmesubjektile ka kahju hüvitamise nõuet kitsendavad eeldused RVastS § 3,4 ja 6, mis seab lisa eeldused kahju hüvitamiseks ning RVastS § 9, mille kohaselt peab tekkinud kahju riivama ka andmesubjekti põhiõiguseid. IKÜM artikkel 82 lg 1 nõude eelduse puhul ei ole kahju ulatus selliselt piiratud.

1.3 Põhjuslik seos

1.3.1 Euroopa Kohtu praktika

IKÜM artikkel 82 lg 1 näeb ühe kahju hüvitise nõude eeldusena ette, et andmesubjektile tekitatud kahju ning õigusvastase töötlemise vahel peab olema põhjuslik seos.¹⁴³ Põhjusliku seose sisu ega ulatuse täpsustamiseks ei ole IKÜM-s viidatud sõnaselgelt liikmesriigi õigusele, seega põhjusliku seose mõiste on Euroopa Liidu õiguse autonoomne mõiste.¹⁴⁴

---

¹⁴⁰ TrtHKo 3-21-213, p 24

¹⁴¹ RKHKo 3-19-1207, p 22

¹⁴² RKHKo 3-20-1449, p 30.4

¹⁴³ C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 32

¹⁴⁴ C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 29

Euroopa Kohus ei ole seni põhjusliku seose mõistet defineerinud. Euroopa Kohtu praktika kohaselt peab andmesubjekt tõendama, et talle tekkinud kahju on otseselt põhjustatud IKÜM rikkumisest. Euroopa Kohus on otsustanud asjas, kus märgiti raskusastme põhise kahju mõistmise välistamist, et raskusastme põhise kahju ulatust ei saa pidada õiguspäraseks, sest kahju hüvitamise eelduseks on kumulatiivselt üldmääruse rikkumine, kahju tekkimine ja nende vaheline põhjuslik seos. Need kolm eeldust on piisavad ja vajalikud, et tekiks õigus kahju hüvitisele.¹⁴⁵ Seega kui ei saa kahju ulatust täiendava piirava tingimusena kahju ulatuse määramisel rakendada, ei tohiks ka põhjusliku seose tõendamisel lähtuda kitsamast tõlgendamisest.

Tulenevalt Euroopa Kohtu otsusest, võib põhjuslik seos olla olemas vastutava töötaja ja tekkinud kahju vahel ka siis, kui kahju on põhjustanud kolmas isik.¹⁴⁶ Euroopa Kohtusse jõudis küsimus ametiasutuse vastutuse osas, kui mittevaraline kahju andmesubjektidele tekkis häkkerite rünnaku tõttu. Kohus selgitas, et häkkerid on kolmandad isikud ning kui kolmandad isikud panevad teo toime, ei vastuta vastutav töötaja, välja arvatud juhul kui ta tegi rikkumise võimalikuks. Vastutav töötaja saab rikkumise teha võimalikuks, kui ta eirab IKÜM artikkel 5 lg f, artikkel 24 ja 32-st tulenevaid andmekaitse kohustusi¹⁴⁷

Õiguskirjanduses on leitud, et kuna põhjusliku seoses käsitlemine on liikmesriigiti erinev ja see võib takistada IKÜM ühtest kohaldamist, siis põhjusliku seose pidamine Euroopa Liidu õiguse autonoomseks mõisteks võib mõjuda IKÜM kohaldamisel eesmärgipäraselt.¹⁴⁸

Riigikohtus on IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahju nõudes tuvastatud kaebaja rehabilitatsiooniplaani avalikustamine Sotsiaalkindlustusameti poolt. Need olid kaebaja eriliigilised isikuandmed ning kohus tuvastas nende andmete avalikustamise õigusvastasuse ja kaebaja eraelu puutumatus rikkumise. Sotsiaalkindlustusameti tegevuse tagajärgel tekkis kaebajale mittevaraline kahju. Kohus tuvastas, et vastustaja tegevuse ja kahju vahel on olemas põhjuslik seos.¹⁴⁹

Riigikohtus tuvastati, et Sotsiaalkindlustusamet edastas õigusvastaselt e-posti teel kindlustusandjale kaebajale makstud puudetoetuse andmed. Selle tulemusel vähendas kindlustusandja kaebajale makstavat töövõimetushüvitist, millest arvas maha saadud info

---

¹⁴⁵ C-456/22, *VX ja AT versus Gemeinde Ummendorf*, p 14

¹⁴⁶ C-340/21, *VB versus Natsionalna agentsia za prihodite*, p 72

¹⁴⁷ C-340/21, *VB versus Natsionalna agentsia za prihodite*, p 71

¹⁴⁸ Bekisz, H, Dworniczak, D. First Empirical Insights on Article 82 GDPR in National Courts, lk 525

¹⁴⁹ RKHKo 3-19-1207, p 24

põhjal puudetoetuse summa. Kaebaja nõudis Sotsiaalkindlustusametilt kahju hüvitamist. Riigikohus tuvastas, et kaebajale tekkinud ebamugavused ei ületa mittevaralise kahju tekkimise lävendit, kuid jaatas, et kaebaja hingelised üleelamised on tekkinud Sotsiaalkindlustusameti õigusvastase tegevuse tagajärjel.¹⁵⁰

Eestis on IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahju nõuetes toimitud kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga.

1.3.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades

Eesti õiguses tuleneb põhjusliku seose eeldus nii tsiviil- kui haldusõiguslike kahju hüvitamise nõuete lahendamisel VÕS § 127 lg 4, mille kohaselt peab isik hüvitama kahju üksnes juhul, kui asjaolu, millel tema vastutus põhineb on kahju tekkimisega sellises seoses, et tekkinud kahju on selle asjaolu tagajärg. Põhjusliku seose tuvastamisel tehakse esmalt kindlaks teo õigusvastasus (vastutust tekitav kausaalsus) ning seejärel tehakse kindlaks kahju hüvitamise kohustuse ulatus (vastutust täitev kausaalsus).¹⁵¹ VÕS § 1045 lg 1 p 4 alusel kahju hüvitamisel tuleb põhjusliku seose vastutust tekitava kausaalsuse osas kindlaks teha, kas on põhjustatud õigushüve kahjustamine ning tegevusetuse etteheitmisel tuvastada, kas vastavalt nõutud tegevus oleks ära hoidnud õigushüve kahjustumise.¹⁵² VÕS § 1045 lg 1 p 7 alusel kahju hüvitamisel ei ole vajalik vastutust tekitava kausaalsuse tuvastamine, vaid oluline on tuvastada vastutust täitev kausaalsus, ehk kas delikt on andmesubjektile kahju tekitanud.¹⁵³

Põhjuslik seose ei pea olema VÕS § 127 lg 4 järgi kahju ja õigusvastase teo või tegevusetuse vahetu tagajärg.¹⁵⁴ Riigikohus on leidnud, et põhjuslik seos ei pea avalduma vahetu seosena õigusvastase teo ja tagajärje (kahju) vahel, vaid võib seisneda põhjusahelas, mille isik oma kohustuste rikkumisega loob¹⁵⁵

Eesti kohutpraktika analüüsis ei nähtu isikuandmete töötlemise nõuete kaasustes, et põhjusliku seose käsitus oleks kitsas. Õiguskirjanduses on toodud välja, et Eesti õiguses ei kitsendata

---

¹⁵⁰ RKHKo 3-20-1449, p 30.5

¹⁵¹ Tampuu, T. Käerdi, M jt. VÕS IV, §1043/3.3.4.

¹⁵² *Ibidem*, §1043/3.3.4

¹⁵³ *Ibidem*, §1043/3.3.4.

¹⁵⁴ RKTko 2-17-19464, p 12.

¹⁵⁵ RKTko 2-16-14655, p 12.2.

põhjusliku seose kontseptsiooni otsese, õigusliku või adekvaatse kriteeriumiga ja seetõttu ei teki vastuolu IKÜM-st tuleneva tõhususe põhimõtte tagamisega.¹⁵⁶

Maakohtus tuvastati, et kostja on tekitanud hagejale õigusvastaselt kahju, töödeldes tema isikuandmeid ilma õigusliku aluseta. Kostja avaldas hageja kohta video. Kohus tuvastas, et VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja IKS § 4 alusel oli kostja rikutud sätte eesmärgiks kaitsta hagejat mittevaralise kahju tekkimise eest. Kohus jaatas põhjusliku seose olemasolu ja selgitas, et kui kostja poleks hageja kohta videot avaldanud, ei oleks hagejale kahju tekkinud.¹⁵⁷

Maakohtus tuvastati, et kostja tekitas hagejale õigusvastaselt kahju seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega. Kostja avaldas hageja kohta artikli, millega rikkus tema isikuõiguseid vastavalt VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja IKS § 4. Kohus selgitas, et hingeliste kannatuste olemasolu eeldamisest tulenevalt tuleb lugeda tõendatuks ka selle põhjuslik seos kostja poolt avaldatuga.¹⁵⁸

Hageja tugines ühes kaasuses lisaks muudele kahju tekkimiste põhjustele sellele, et seoses tema kohta lingi avaldamisega interentis, kus nägi teatava sisuga fotosid, oli nüüd tema elu igaveseks rikutud. Sarnase sisuga pildid oli avaldatud avalikult ka hageja enda poolt. Kohus leidis, et ei ole eluliselt usutav, et hageja poolt väidetud halvustav suhtumine temasse on põhjuslikus seoses just ja ainult kostja poolt lingi avaldamisega, mitte hageja avalikult kontolt nähtava sisuga. Kohus leidis, et hageja avaliku instagrami konto sisuloome mõjutab inimeste suhtumist hagejasse niisama palju kui hageja enda avaldatu.¹⁵⁹

Eestis kohtupraktikast nähtuvalt ei ole tsiviilkohtumenetluses siseriiklikus õiguse alusel käsitletav põhjusliku seose kontseptsioon andmesubjekti jaoks kitsam kui IKÜM artiklist 82 lg 1 tulenevalt. Küll aga VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4 aluse kahju hüvitamisel eeldatakse õigusvastasuse olemasolul kahju olemasolu ning sellega koos seega põhjusliku seose olemasolu. Andmesubjektil on kergem kahju nõuda põhjusliku seose aspektist lähtuvalt siseriikliku õiguse VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4 alusel.

---

¹⁵⁶ Sein, K. Mikiver, M. Tupay, P. K., lk 113

¹⁵⁷ HMKo 2-21-8880, p 91.

¹⁵⁸ HMKo 2-20-17055/13, p 29.

¹⁵⁹ TMKo 2-21-930, p 46.6

1.3.3 Eesti kohtute praktika haldusajades

RVastS § 12 lg 2 sätestab, et avaliku võimu kandja poolt tekitatud kahjuks loetakse igasugune selle avaliku võimu kandja ülesandeid täitnud füüsilise isiku poolt vahetult põhjustatud kahju, sõltumata sellest, kas ülesandeid täideti teenistussuhte, lepingu, üksikkorralduse või muul alusel. Käesolevas lõikes nimetatud füüsiline isik kannatanu ees ei vastuta, kui seadus ei sätesta teisiti. Riigikohus on selgitanud, et Riigikohuts on korduvalt väljendanud seisukohta, et RVastS § 7 lg-st 1 tuleneb muu hulgas nõue tuvastada ka põhjuslik seos õigusvastase tegevuse ja kahju vahel.¹⁶⁰

Õiguskirjanduses on selgitatud, et põhjuslik seos inimtegevuse ja kahju vahel on sõnaga „vahetu“ tahtud rõhutada, et seos ei pea olema sõna otseses mõttes vahetu, vaid sõna „vahetu“ abil on kõnealuses sättes hoopis rõhutatud otsese riigivastutuse kontseptsioonil põhinevat arusaama, et ametnik on riigivastutussuhtes reaalne ja vahetu, avaliku võimu kandja aga juriidiline ja vahendlik kahju tekitaja.¹⁶¹

Eestis kehtiv otsene riigivastutus tähendab, et RVastS § 7 järgi on vajalik tuvastada põhjuslik seos näiteks automaatse haldusotsuse ja sellest tekkinud kahju vahel, mitte ei ole vaja tuvastada andmeid sisestanud ametniku hooletu tegu.¹⁶²

Riigikohus on öelnud, et õigusrikkumise ja kahju vahel esineb põhjuslik seos, kui kahju poleks ilma õigusrikkumiseta saanud tekkida. Põhjusliku seose tuvastamisel lähtutakse põhimõttest, mille järgi ajaliselt eelnev sündmus on hilisema sündmuse põhjuseks siis, kui ilma esimeseta poleks teist saanud.¹⁶³

Riigikohtus tuvastati põhjuslik seos selliselt, et kaebajal tekkis mittevaraline kahju läbi kaebaja rehabilitatsiooniplaanis sisaldunud eriliigiliste isikuandmete õigusvastase avalikustamise ja seeläbi tema eraelu puutumatus rikkumisega.¹⁶⁴

Ühes otsuses selgitas Riigikohus, et kui PPA tegi otsuse, milles jättis elamisloa kaebajale andmata, siis selle otsuse tõttu tekkisid kaebajale üleelamised, mis tekitasid kahju. PPA

---

¹⁶⁰ RKHKo 3-3-1-17-12, p 7

¹⁶¹ Pilving, I. Krati komistuskivid ja riigivastutus automatiseeritud haldusmenetluses. – *Juridica* 2022/6, lk 408

¹⁶² *Ibidem*, lk 408

¹⁶³ RKHK 3-20-2325, p31

¹⁶⁴ RKHKo 3-19-1207, p 24

õigusvastane otsus, millega rikuti kaebaja õigust, ja kaebajal tekkinud kahju on vahetus põhjuslikus seoses.¹⁶⁵

Kohus on tuvastanud põhjusliku seose olemasolu seoses vangla õigusvastase teoga. Kohus selgitas välja, et vangla õigusvastane tegu rikkus kaebaja eraelu. Kaebaja selgitas, et vangla tegevuse tulemusel tekkisid tal hingelised üleelamised ning usalduse kadumine vangla psühholoogi vastu. Kohtul ei olnud kahtlusi, et kaebajale tekkis vangla õigusvastase teo tagajärjel mittevaraline kahju.¹⁶⁶

Eesti halduskohtutes siseriikliku õiguse alusel käsitletav põhjusliku seose kontseptsioon ei ole andmesubjekti jaoks kitsam kui IKÜM artikkel 82 lg 1 nähtuvalt.

1.4 Süü

1.4.1 Euroopa Kohtu praktika

IKÜM artikkel 82 lg 2 sätestab, et vastutav töötleja vastutab töötlemisel tekkinud kahju eest mis on Üldmääruse rikkumise tulemus. Kuna artiklis 82 ei viidata sõnaselgelt liikmesriigi õigusele, tuleb seda tõlgendada kogu Euroopa Liidus autonoomselt ja ühetaoliselt.

Õiguskirjanduses levis varasemalt arvamus, et IKÜM-s sätestatud andmete töötleja vastutus on süüst sõltumatu vastutus.¹⁶⁷ Euroopa Kohus on nüüdseks märkinud, et artikkel 82 lg 1 – 3 kontekstist ja määruse eesmärkide analüüsist lähtuvalt tuleneb artiklist süüline vastutus, mille tõendamiskoormis lasub vastutaval töötlejal.¹⁶⁸ Selle vastutuse korra kohaselt eeldatakse, et vastutav töötleja osales töötlemises, mis kujutab endast üldmääruse sätte rikkumist. Vastutus seega seatakse sõltuvusse vastutava töötleja süüst, mida eeldatakse, välja arvatud juhul, kui ta tõendab, et ei ole mingil viisil vastutav kahju põhjutanud sündmuse eest.¹⁶⁹

Euroopa Kohtu seisukohalt on selline tõlgendus kooskõlas artikkel 82 konteksti ja eesmärkidega. Näiteks IKÜM artikkel 24 ja 32 kohustavad vastutavat töötlejat võtma tehnilisi ja korralduslike meetmeid, et vältida võimalikult palju isikuandmetega seotud rikkumisi. Kui

---

¹⁶⁵ RKHKo 3-16-1903, p 32

¹⁶⁶ RKHKo 3-22-2022, p 27

¹⁶⁷ Sein, K. Mikiver, M. Tupay, P. K., lk 109

¹⁶⁸ EKo C-200/23, *Agentsia po vpisvaniyata versus OL*, ECLI:EU:C:2024:827, p 161

¹⁶⁹ *Ibidem*, p 163

aga vastutaval töötlejal ei oleks võimalik süüst vabaneda, oleks kahtluse all nendest sätetest tulenev kohustus. See tähendaks, et vaatamata sellele, et vastutav töötleja on täitnud kõik artikkel 24 ja 32 tulenevad nõuded, peaks ta hüvitama kogu kahju kuna süüd eeldatakse.¹⁷⁰

Lisaks on IKÜM üks eesmärke vastavalt IKÜM põhjenduspunktile 4-8 saavutada tasakaal isikuandmete vastutavate töötlejate huvide ja isikute õiguste vahel, kelle andmeid töödeldakse. Teisisõnu võimaldada digimajanduse arengut, tagades samal ajal isikute kõrgetasemeline kaitse. Sellist tasakaalu võimaldabki saavutada süülise vastutuse mehhanism, millega kaasneb tõendamiskoormise ümberpööramine nagu see on ette nähtud IKÜM artiklis 82.¹⁷¹

IKÜM-st tulenev süü tõendamiskoormise ümberpööramine on kasulik andmesubjektile selles osas, et andmesubjektile ei ole tavaliselt nii palju infot ja seega nii head võimalust tõendada, et vastutav töötleja töötles andmeid ilma õigusliku aluseta.¹⁷² Andmesubjektide kõrgetasemelise kaitse eesmärgiga ei oleks kooskõlas see, kui tõendamiskoormis jaguneks selliselt, et andmesubjekt peab kahju hüvitamisel tõendama rikkumise olemasolu, kahju tekkimist, põhjuslikku seost ja veel vastutava töötleja süüd.¹⁷³ Kui tõendamiskohustus langeks selles osas andmesubjektile, oleks andmesubjektile väga keeruline kahju hüvitist saada.

Mittesüülise vastutuse kord ei tagaks seadusandja poolt nähtuvalt isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduspunktist 7 taotletava õiguskindluse eesmärgi saavutamist.¹⁷⁴

Vastutaval töötlejal on süüst vabaneda suhteliselt keeruline. Vastavalt Euroopa Kohtu seisukohale, peab artiklis 32 lg 1 ja 2 sätestatud tehniliste ja korralduslike meetmete asjakohasust hindama kahes etapis. Tuleb tuvastada “isikuandmetega seotud rikkumise oht, mis asjaomase töötlemisega kaasnevad, ning nende võimalikud tagajärjed füüsiliste isikute õigustele ja vabadustele. Hindamine tuleb läbi viia konkreetselt, võttes arvesse tuvastatud ohtude tõenäosuse astet ja suurusjärku. Teisena tuleb kontrollida, kas vastutava töötleja rakendatavad meetmed on kohandatud nendele ohtudele, võttes arvesse teaduse ja tehnoloogia viimast arengut ja rakendamise kulusid ning arvestades isikuandmete töötlemise laadi, ulatust, konteksti ja eesmärke.”¹⁷⁵

---

¹⁷⁰ EKo C- 667/21, *ZQ versus Medizinischer Dienst der Krankenversicherung Nordrhein, Körperschaft des öffentlichen Rechts*, ECLI:EU:C:2023:1022, p 95 - 97

¹⁷¹ *Ibidem*, p 98

¹⁷² Wurmnest, W. Gömann, M., lk 162

¹⁷³ C- 667/21, *ZQ versus Medizinischer Dienst der Krankenversicherung Nordrhein, Körperschaft des öffentlichen Rechts*, p 99., C-200/23, *Agentia po vpvsvaniyata versus OL*, p 162.

¹⁷⁴ C- 667/21, *ZQ versus Medizinischer Dienst der Krankenversicherung Nordrhein, Körperschaft des öffentlichen Rechts*, p 100

¹⁷⁵ C-340/21, *VB versus Natsionalna agentsia za prihodite*, p 42

Vastutaval töötajal on küll teatav kaalutlusruum, et määrata kindlaks asjakohased tehnilised ja korralduslikud meetmed, et tagada ohule vastav turvalisuse tase, nagu nõuab isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 32 lõige 1. Samas on ka selge, et liikmesriigi kohtul peab olema võimalik hinnata vastutava töötaja antud keerulist hinnangut ja seda tehes veenduda, et vastutava töötaja valitud meetmed on sellise turvalisuse taseme tagamiseks sobivad.¹⁷⁶ Selline tõlgendus tagab ühtlasi ühelt poolt isikuandmete tõhusa kaitse, mida on rõhutatud selle määruse põhjendustes 11 ja 74 ja teiselt poolt õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile vastutava töötaja vastu, mida kaitseb määruse artikli 79 lõige 1 koostoimes sama määruse põhjendusega 4.¹⁷⁷

Õiguskirjanduses on leitud, et vastutava töötaja vastutusstandard ei ole väga range, sest IKÜM-s sätestatud kohustused ei ole tulemusele suunatud vaid kohustused, mille puhul vastutav töötaja peab tegema tulemuse saavutamiseks üksnes kõik mis mõistlikult võimalik.¹⁷⁸ Selline lai vastutava töötaja kohustuste määratlus võib tekitada vastuolu ja erinevaid lähenemisi liikmesriikide kohtutes, sest mõistlikult võimaliku soorituse tõlgendamine võib olla mitmeti mõistetav.

Euroopa Kohus on leidnud, et kui isikuandmetega seotud rikkumise paneb toime volitatud töötaja, siis ei piisa vastutaval töötajal vastutuseks vabanemiseks sellest, et ta tõendab, et volitatud töötajale antud juhised olid määrusega kooskõlas ja volitatud töötaja neid ei täitnud. Euroopa Kohtu seisukohast saab vastutav töötaja vastutusest vabaneda selliselt, et ta tõendab füüsilise isiku kantud kahju ning vastutaval töötajal määruse alusel oleva andmekaitsekohustuse rikkumise vahelise põhjusliku seose puudumist.¹⁷⁹ Kui jaatada olukorda, kus vastutav töötaja vabaneks vastutusest viidates volituse alusel tegutseva isiku rikkumisele, ei oleks see kooskõlas üldmääruse eesmärgiga tagada füüsiliste isikute kõrgetasemeline kaitse nende isikuandmete töötlemisel.¹⁸⁰

Riigikohus leidis IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahjunõudes, et vastutusest vabanemiseks peab vastustaja tõendama õigustavate asjaolude esinemist vastavalt IKÜM artikkel 82 lg 2. Kohus ei tuvastanud vastutuse puudumist kuna vastustaja ei selgitanud ega tõendanud, milliseid meetmeid ta võttis ette ohtude vältimiseks (dokumendiregistri turvaklassist ja turbeastest lähtudes vaidlusaluse olukorraga kaasnenud ohtude ennetamiseks ja vältimiseks) ning kas kehtestatud meetmeid ka tegelikult rikkumise ennetamiseks ja

---

¹⁷⁶ *Ibidem*, p 43

¹⁷⁷ *Ibidem*, p 44

¹⁷⁸ Sein, K. Mikiver, M. Tupay, P. K., lk 109

¹⁷⁹ C-200/23, *Agentsia po vprisvanyata versus OL*, p 165

¹⁸⁰ EKo C-741/21, *GP versus juris GmbH*, ECLI:EU:C:2024:288, p 53

viivitamatuks avastamiseks kohaldati. Kohus ütles, et sellest ei piisa, et vastustaja selgitas põhjalikult üksnes seda, mida ta võttis ette, kui sai andmete avalikkusest teada.¹⁸¹ Kuna antud asjas avalikustatud rehabilitatsiooniplaan sisaldas palju eriliiki isikuandmeid, mis on oma olemuselt põhiõiguste ja -vabaduste seisukohast eriti tundlikud, siis on usaldusväärsuse ja konfidentsiaalsuse põhimõtte kohaselt IKÜM artikkel 24 lg 1 ja artikkel 32 vajalik eriti rangelt järgida.¹⁸²

Eestis on IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahju nõudes lähtunud rangest süülise vastutuse korrast ja vastutuse käsitlus on kooskõlas IKÜM põhimõtetega.

1.4.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades

Eesti õiguses sätestab VÕS § 1043, et teisele isikule õigusvastaselt kahju tekitanud isik peab kahju hüvitama, kui ta on kahju tekitamises süüdi või vastutab kahju tekitamise eest vastavalt seadusele. VÕS § 104 sätestab, et isik vastutab oma kohustuse rikkumise eest üksnes süü olemasolu korral. VÕS § 1050 lg 1 sätestab süü eelduse, ehk kahju tekitaja ei vastuta kahju tekitamise eest, kui ta tõendab, et ei ole kahju tekitamise süüdi. VÕS 1045 lg 2 sätestab õigusvastasust välistavad asjолud, mille tõendamisel rikkuja süü on välistatud. Süülise õigusvastase teo tuvastamiseks piisab, kui rikkuja on õigusvastase teo toime pannud vähemalt hooletusest VÕS § 104 lg 3 järgi.¹⁸³ Kui kahju tekitanud isik ei tõenda ühtegi VÕS § 1045 lg 2 olevat õigusvastasust välistavat asjолu, peab ta vastutusest vabanemiseks lükkama ümber hooletuse eelduse.¹⁸⁴

Süüst vabanemiseks saab õigusvastase teo toimepannud isik toetuda ka sellele, et puudub ettenägevus põhjusliku seose osas teo ja kahju vahel. Riigikohus on öenud, et kuigi VÕS § 127 lg 3 ei kohaldu deliktilise vastutuse juhtudel, võib kahjuliku tagajärje ettenähtavusel õigusvastase teo toimepanemise ajal olla tähtsus ka delikti üldkoosseisul põhineva vastutuse korral. Õigusvastase teo toimepannud isik peab vastutusest vabanemiseks VÕS § 1050 lg-te 1

---

¹⁸¹ RKHKo 3-19-1207, p 27.2

¹⁸² RKHKo 3-19-1207, p 27.1

¹⁸³ RKTko 2-16-14655, p 14.6

¹⁸⁴ Tampuu, T. Käerdi, M VÕS IV § 1050/3.1.

ja 2 järgi muu hulgas tõendama, et talle ei saa hooletut käitumist ette heita, kuivõrd mõistlikult võttes ei olnud tal võimalik ette näha põhjuslikku seost oma teo ja kahju vahel.¹⁸⁵

Riigikohus on selgitanud, et vastutusest vabanemiseks peab kahju õigusvastaselt tekitanud isik tõendama kas VÕS § 1045 lg-s 2 sätestatud õigusvastasust välistavate asjaolude esinemist või VÕS § 1050 lg 1 kohaselt käibekohustuse täitmist ehk välise hoolsuse järgimist¹⁸⁶ Riigikohus on üldist käibekohustust sisustanud kohustusena tegutseda oma õigusi kasutades viisil, mis ei kahjusta teisi isikuid. Üldine käibekohustus tähendab isiku kohustust teha kõik mõistlikult vajalik selleks, et teised isikud ei saaks tema tegevuse tagajärjel kahjustada.¹⁸⁷ Üldine käibekohustus on tuletatav TsÜS § 138 lg-st 2, mis sätestab, et õiguse teostamine ei ole lubatud seadusvastasel viisil, samuti selliselt, et õiguse teostamise eesmärgiks on kahju tekitamine teisele isikule.¹⁸⁸

Üldiselt piisab sellest kui hageja tõendab rikkuja osas ühe õigusvastasuse eeldustest.¹⁸⁹ Enamus isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise kahjunõuded põhinevad VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 7 ja seega kaitsenormi rikkumisele tuginedes peab andmesubjekt tõendama, et kahju tekitaja rikkus kaitsenormi. Andmesubjekt peab tuginema konkreetsele kaitsenormile, mida rikuti ja tõendama selle rikkumise asjaolusid. See tähendab, et asjaolude osas peab andmesubjekt tõendama kaitsenormi olemasolu ja seda kas selle kaitsenormi vähemalt üheks eesmärgiks oli kaitsta kannatanut kahju eest. Kui kaitsenormi koosseisus sisaldub tahtluse eeldus, peab andmesubjekt ka süü vormi tõendama.¹⁹⁰

Maakohtus nõudis hageja oma isiklike andmete ja ebaõigete andmete avaldamise tõttu kahju hüvitamist vastutavalt töötlejalt. Kostja tugines vastutusest vabanemiseks sellele, et rikkumine tekkis arvutisüsteemi vea tõttu. Kohus selgitas, et kostjad ei saa end välja vabandada asjaoluga, et et nende töötaja, töös kasutatav infosüsteem või ka riistvara ei olnud töökorras, näiteks kas arvutit on tabanud viirus, töötaja oli hooletu või kogeenematu, infosüsteemid ei ühildunud või nende töös esines rike. Seda selletõttu, et andmetöötajatel ja andmete avaldajatel on igal ajal kohustus tagada oma tegevuse õiguspärasus ja andmete õigsuse kontroll.¹⁹¹

---

¹⁸⁵ RKTko 2-16-14655, p 14.6

¹⁸⁶ RKTko 2-19-7379, p 18

¹⁸⁷ RKTko 2-14-56641, 18.2

¹⁸⁸ RKTko 3-2-1-161-12, p 10

¹⁸⁹ Tampuu, T. Käerdi, M jt. §1043/3.4

¹⁹⁰ Tampuu, T. Käerdi, M jt. §1043/3.8

¹⁹¹ HMKo 2-22-14989/9

Eestis on andmesubjektil tsiviilasjas siseriikliku õiguse alusel kahju hüvitise nõudes kindlam toetuda IKÜM artikkel 82 lg 1-le. IKÜM-st tuleneb range vastutus, mille kohaselt süüst vabanemiseks peab andmetöötaja tõendama, et ta ei olnud mitte mingil viisi vastutav tekitatud kahju eest ja et ta on täitnud kõiki artikkel 24 ja 32 tulenevad nõudeid. Siseriikliku õiguse alusel on andmesubjektil võimalik vastutusest vabaneda, kui ta tõendab näiteks, et ta ei olnud hooletu või et järgis käibekohustust, mille tõendamine on kergem, kui IKÜM-st tuleneva süüst vabanemise tõendamine.

1.4.3 Eesti kohtute praktika haldusasjades

Riigivastutuse sätete alusel kahju hüvitamisel lähtutakse üldiselt mittesüülisusest. Peamiselt tekib isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel aga mittevaraline kahju. RVastS § 9 lg 1 tuleneb süüline vastutus, mille kohaselt mittevaraline kahju hüvitatakse süüliselt väärkuse alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumatus või sõnumi saladuse rikkumise, au või hea nime teotamise korral.¹⁹² Riigikohus on selgitanud, et RVastS § 9 alusel on haldusmenetluses ette nähtud mittevaralise kahju hüvitamisel süüline vastutus ning süü vormidena arvestatakse VÕS § 104 lg 2 tulenevaid süü vorme.¹⁹³

Riigikohus on selgitanud, et kui vastustaja tegevus või tegevusetus oli õigusvastane, siis mittevaralise kahju korral vastustaja süüd eeldatakse, st vastustajal lasub kohustus välja tuua ja tõendada asjaolud, mis näitavad, et rikkumine oli vabandatav. Süüst vabanemiseks peab vastustaja tõendama, et tema nimel tegutsenud isikud ei käitunud tahtlikult ega hooletult. Seejuures vastutab avaliku võimu kandja nii kahju vahetult põhjustanud isikute süü kui ka näiteks organisatsioonilise süü korral.¹⁹⁴

Riigikohus on öelnud, et süü puudumise tõendamiskoormis lasub avaliku võimu kandjal. Avaliku võimu kandja vabaneb vastutusest üksnes siis, kui ta tõendab, et ta ei olnud mittevaralise kahju tekitamises süüdi. Süüst vabanemiseks võib piisata sellest, kui vastustaja

---

¹⁹² Lind, K. Riik vastutab: kas päriselt ja piisavalt? 20 aastat arengut: sooviti tüht ja saadi ... - Juridica 2023/2, lk 175

¹⁹³ RKHKo 3-16-1903, p 33

¹⁹⁴ RKHKo 3-14-52324, p 18.2

tõendab, et ta ei olnud hooletu. Antud asjas, kuna vastustaja oli möönnud, et ametnikud olid tööülesannete täitmisel hooletud, ei saanud pidada süü puudumist tõendatuks.¹⁹⁵

Mittevaraline kahju seisneb isiku hingelistes kannatustes või füüsilistes kannatustes, mida on talle tekitatud tahtlikult või hooletuse tõttu. Avaliku võimu kandja vabaneb mittevaralise kahju rahalise hüvitamise kohustusest, kui ta tõendab, et kahju põhjustanud avalikku ülesannet täitnud isik ei olnud kahju tekitamises süüdi.¹⁹⁶

Maakohtus on tuvastatud hooletuse ja seega süü läbi inimliku eksimuse. Kohus märkis, et asjas puudub alus kahelda süü olemasolus kuna vastustaja kinnitas, et valvuri inimlik eksimus tekitas rikkumise. Kuna kaebaja ei ei väitnud, et rikkumine oleks olnud tahtlik, järeldas kohus, et süü vormiks oli hooletus.¹⁹⁷

Andmesubjektil on Eestis halduskohtus keerulisem nõuda mittevaralise kahju hüvitamist siseriikliku õiguse alusel, kuna süüst vabanemiseks võib vastutavale töötlejale piisata sellest, kui ta tõendab, et ta polnud hooletu. IKÜM artikkel 82 lg 1 seab aga vastutavale töötlejale rangema tõendamiskoormise.

---

¹⁹⁵ RKHKo 3-3-1-64-14, p 10

¹⁹⁶ RKo 3-3-1-27-02, p 14

¹⁹⁷ TlnHKo 3-24-2435, p 35

2. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMISE NÕUDE SISU JA ULATUS

2.1 Euroopa Kohtu praktika

Euroopa Kohtus on kujunenud praktika, et kui mõnes valdkonnas liidu õigusnormid puuduvad, tuleb need siseriiklikult kehtestada lähtudes menetlusautonoomia põhimõttest. Kahju hüvitise suuruse osas IKÜM-s õigusnormid puuduvad. Seega tuleb kahjuhüvitise suuruse määramisel, mis kuulub artikkel 82 kehtestatud hüvitise saamise õiguse kohaselt tasumisele, siseriiklikult kohaldada rahalise hüvitise ulatuse määramiseks õigusnormid mis on kooskõlas liidu õigusest tuleneva võrdväarsuse ja tõhususe põhimõttega.¹⁹⁸ IKÜM artikkel 82 lg 1 tulenevalt on hüvitatav nii varaline kui mittevaraline kahju.

Võrdväarsuse põhimõtte kohaselt tuleb tagada, et liidu õiguse kohaldamisalasse kehtestatud õigusnormid ei ole vähem soodsad kui sarnased siseriiklikud normid, mis reguleerivad riigisisesele olukordi. Tõhususe põhimõtte kohaselt tuleb tagada, et kehtestatud normid ei muuda võimatuks või ülemäära keeruliseks liidu õigusega antud õiguste kasutamist.¹⁹⁹

IKÜM põhjenduspunktist 146 tuleneb, et kahju mõistet tuleks Euroopa Kohtu praktikast arvestades tõlgendada laialt ja sellisel viisil, mis kajastab täielikult Üldmääruse eesmärke ning andmesubjektid peaksid saama täieliku tõhusa hüvitise kahju eest mida nad on kandnud.²⁰⁰ Kahju hüvitamise nõude ulatust ei ole käsitletud IKÜM-s ega piisavalt täpsustatud Euroopa Kohtu lahendites. Seega kahju hüvitamise ulatuse kindlaksmääramine on kahju olemuse, subjektiivse külje ja Euroopa Kohtu laia tõlgenduse tõttu keeruline. Isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisel tekib eelkõige mittevaraline kahju, kuid just selle kahju liigi osas puudub ühine arusaam ja ühine reeglistik kahju hüvitise ulatuse määramisel. Mittevaraline kahju on

---

¹⁹⁸ C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 29 ja 53

¹⁹⁹ EKo C-74/14, *Eturas UAB jt versus Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, ECLI:EU:C:2016:42, 42 p 32 – 36 ja C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, p 53

²⁰⁰ C-74/14, *Eturas UAB jt versus Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*, p 146

kahju, mis ei hõlma kannatanule tekkinud mõõdetavat vara vähenemist.²⁰¹ Kahju hüvitise ulatuse hindamisel on igal juhul vajalik subjektiivne hinnang kohtuniku poolt.²⁰²

IKÜM artikkel 82 lg 1 tulenev õigus hüvitisele täidab eelkõige mittevaralise kahju korral hüvitavat funktsiooni ning ei ole karistava eesmärgiga. Vaid hüvitava funktsiooni täitmisele viitab see, et kahju hüvitise ulatuse määramisel ei ole lubatud lähtuda artikkel 83 tulenevate trahvide määramise kriteeriumitest. Seda seetõttu, et artikkel 83 tulenevad trahvid täidavad ka heidutavat funktsiooni ning seega arvestatakse trahvide määramisel näiteks rikkumise laadi, kestvust ja raskust. Artikkel 83 ja 84 on kehtestatud haldustrahvide määramise kord ning trahvide suurused võivad ulatuda kuni 4% vastutava või volitatud töötaja ülemaailmsest aastakäibest.²⁰³ Artikkel 82 lg 1 alusel välja mõistetav mittevaralise kahju hüvitis ei tohi olla pärssiv või karistav vaid täielikult hüvitama määruse rikkumisega tegelikult tekitatud kahju.²⁰⁴

Euroopa Kohus on lahendis C-300/21 selgitanud, et artiklid 83 ja 84 võimaldavad määrata trahve ja muid sanktsioone millel on peamiselt karistuslik eesmärk ja mis ei sõltu kahju tekkimisest. Seega artikkel 82 ja artiklid 83 ja 84 on erinevad sätete kategooriad, kuid õiguskirjanduses on välja toodud kohtuotsuse osa, kus mainitakse, et need artiklid on üksteist täiendavad. Need motiveerivad isikuandmete üldmäärust järgima ning igapäevase õigus nõuda kahju hüvitamist tugevdab Üldmääruses ette nähtud kaitsenormide toimivust ja võib pärssida õigusvastase tegevuse kordumist. Selline hoiatav sõnastus viitab kahju hüvitise võimalikule heidutavale funktsioonile, et tõhustada andmekaitseenormide järgimist. Kahjuhüvitis, mis üksnes hüvitab delikti ohvrile tekitatud kahju, ei saa olla hoiatav.²⁰⁵

Euroopa Kohus on selgitanud, et kuna isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 82 lõikes 1 ette nähtud õigusel hüvitisele ei ole heidutavat ega karistavat funktsiooni, ei saa see, kui raske oli kõnealuse määruse rikkumine, mis kahju põhjustas, mõjutada selle sätte alusel välja mõistetava kahjuhüvitise suurust, isegi kui tegemist ei ole mitte varalise, vaid mittevaralise kahjuga.²⁰⁶

---

²⁰¹ Ghaziani, V.A. Ghaziani, M. A. Ghaziani, M. A. Assessing Non-Material Damages Under the GDPR: A review of The Recent Judicial Practice of Germany, UK, and the Netherlands - *Revista Juridica Portucalense* 2022. lk 279

²⁰² Wurmnest, W. Gömann, M., lk 173

²⁰³ Wurmnest, W. Gömann, M., lk 165

²⁰⁴ C-200/23, *Agentia po vprisvaniyata versus OL*, p 153

²⁰⁵ Pastukhov, O. Leveraging Privacy Torts: A Case for Statutory Damages under European Data Protection Law. - *Global Privacy Law Review* 2024/5 (2)., lk 80

²⁰⁶ C-667/21, *ZQ versus Medizinischer Dienst der Krankenversicherung Nordrhein, Körperschaft des öffentlichen Rechts*, p 86

Euroopa Kohus on ühes kohtuasjas märkinud, et kahju hüvitise suuruse hindamisel IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel ei saa arvestada artikkel 83 sätestatud kriteeriumite ja sealhulgas kriteeriumitega, mis on välja toodud IKÜM põhjenduspunktis 148.²⁰⁷ IKÜM põhjenduspunkt 148 selgitab, et IKÜM eeskirjade täitmise tagamiseks tuleb määruse igasuguse rikkumise eest määrata karistusi ja trahve lisaks järelvalveasutuste poolt kehtestatud asjakohastele meetmetele ja nende asemel. Trahvi asemel võib teha noomituse väiksema õigusrikkumise puhul või kui määratav trahv kujutaks endast füüsilise isiku jaoks ebaproportsionaalset koormust. Põhjenduspunktis on välja toodud, et asjakohast tähelepanu tuleks pöörata rikkumise laadile, raskusele ja kestvusele, rikkumise tahtlikusele, tekitatud kahju leevendamiseks võetud meetmetele, vastutusastmele või asjakohastele eelnevatele rikkumistele, viisile, kuidas rikkumine sai järelvalveasutusele teatavaks, kooskõlale vastutava töötleja või volitatud töötleja suhtes võetud meetmetega, toimimisyuhendi järgimisele ning muudele raskendatavatele või kergendatavatele teguritele. Seega õiguskirjanduses ollakse arvamusel, et arvestades kahju hüvitavat funktsiooni ja asjaolu, et kahju hüvitise määramisel ei saa lähtuda IKÜM artikkel 83 ja põhjenduspunktis 148 välja toodud kriteeriumitest, ei saa kahju hüvitise suuruse määramisel arvestada ka rikkuja motivatsiooni või rikkumise laadi.²⁰⁸

Vastutava töötleja vastutuse tekkimine sõltub tema süüst, mida eeldatakse, kui ta tõendab, et kahju põhjustanud tegu ei ole talle omistatav, kuid see säte ei nõua, et mittevaralise kahju hüvitamiseks välja mõistetava kahjuhüvitise summa kindlaksmääramisel võetaks arvesse süüsuurust.²⁰⁹ IKÜM artikkel 82 hüvitamisfunktsiooni arvestades, ei ole nõutud, et selle alusel mittevaralise kahju hüvitamise väljamõistetava kahjuhüvitise summa kindlaksmääramisel võetaks arvesse seda, kui raske oli selle määruse rikkumine, mille vastutava töötleja eeldatavalt toime pani, vaid nõutud on, et see summa määrataks kindlaks nii, et see hüvitaks täielikult selle määruse rikkumisega tegelikult tekitatud kahju.²¹⁰ Süü suuruse arvestamisel võib tekkida olukord, kus vastutava töötleja suhtumine või motivatsioon annaks põhjust hüvitise suurust vähendada ning see oleks vastuolus kantud kahju täieliku kompenseerimisega²¹¹

Õiguskirjanduses on märgitud, et kahjuhüvitise võimalik karistuslik või hoiatav funktsioon võiks olla efektiivsem, kui kompenseeriv. Nimelt kui isikuandmeid ebaseaduslikult töötlevale ettevõttele kujuneks makstavaks hüvitiseks summa, mis ei ületa seaduslikuks

---

²⁰⁷ C-590/22, *AT ja VT versus PS GbR*, p 38

²⁰⁸ Salziger, S., lk 331 - 332

²⁰⁹ C-182/22 ja C-189/22, p 28.

²¹⁰ C-667/21, p 21.

²¹¹ EKo C-507/23 A versus Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, ECLI:EU:C:2024:854, p 44

andmetöötlemiseks tehtavaid kulutusi, pole IKÜM-s kehtestatud reeglite järgmine ettevõtetele oluline.²¹² Saksa kohtutes on leitud, et vastavalt IKÜM põhjenduspunktile 146, millest kajastub kahju mõiste lai käsitus ning täielikult IKÜM eesmärkide kajastamine kahju hüvitamisel, võiks efektiivsuse põhimõttest tulenevalt olla õigustatud piisavalt kõrged kahju hüvitised, et tugevdada seaduse hoiatavat mõju.²¹³

Euroopa Kohtus arutleti selle üle, kas andmete üle kontrolli kaotamine millega rikutakse isikuandmete töötlemise nõudeid on hüvitise määramise mõttes vähem kaalukas kui rikkumine, mille korral tekitatakse isikule füüsilisi kahjustusi. Nimelt Saksa õiguskorras määratakse rahaline hüvitis isiklike õiguste rikkumiste kompenseerimiseks üksnes siis, kui need rikkumised on eriti rasked.²¹⁴ Euroopa Kohus selgitas, et mittevaralise kahju hüvitamiseks maksmisele kuuluva summa kindlaksmääramisel ei saa väita, et isikuandmetega seotud rikkumisega seotud kahju on oma olemuselt väiksem kui isikukahju.²¹⁵ Kuna kahju hüvitamine peab endast kujutama täielikku ja tõhusat kahju hüvitamist, võib sellega vastuollu minna isikukahju ja mittevaralise kahju suuruse eristamine. Lisaks on määruse põhjenduspunktides 75 ja 85 välja toodud erinevad asjaolud, mida peetakse füüsiliseks, materiaalseks või mittemateriaalseks kahjuks sealjuures neid hierarhiasse asetamata ja selgitamata, et andmetega seotud rikkumised võiksid olla väiksemad kui tervisekahjustused.²¹⁶

Euroopa Kohus on otsustanud, et mõistlik rahasumma hüvitiseks on praktikas võimalik asendada ka mitterahalise hüvitise, näiteks vabandusega. Seda eelkõige juhul kui kahju tekkimisele eelnenud olukorda ei ole võimalik taastada ning see tagab andmesubjektile täieliku hüvitise tekitatud kahju eest.²¹⁷ Euroopa Kohus selgitas, et IKÜM artikkel 82 lg 1-ga ei ole vastuolus see, kui vabandamine loetakse mittevaralise kahju autonoomseks või täiendavaks hüvitiseks, tingimusel et selline hüvitise vorm järgib eelviidatud võrdvärsuse ja tõhususe põhimõtteid, eelkõige võimaldades mittevaralise kahju täielikult hüvitada.²¹⁸ Kui võrrelda, kuidas Euroopa Kohus selgitas raskusastme põhise kahju hüvitamise ulatuse vastuolu IKÜM artikkel 82 lg 1-ga, ei ole selles otsuses Euroopa Kohus pigem mõelnud, et vabandust hüvitiseks mittearvestav õigusnorm oleks vastuolus IKÜM artikkel 82 lg 1-ga. Raskusastme põhise kahju ulatuse kohta ütles Euroopa Kohus, et IKÜM artikkel 82 lg 1 tuleb tõlgendada

---

²¹² Pastukhov, O, lk 81

²¹³ Wurmnest, W. Gömann, M., lk 165

²¹⁴ C-182/22 ja C-189/22, *JU ja SO versus Scalable Capital GmbH*, p 11

²¹⁵ C-182/22 ja C-189/22, *JU ja SO versus Scalable Capital GmbH*, p 39

²¹⁶ *Ibidem*, p 35

²¹⁷ C-507/23 *A versus Patērētāju tiesību aizsardzības centrs*, p 37

²¹⁸ C-507/23 *A versus Patērētāju tiesību aizsardzības centrs*, p 36

nii, et sellega on vastuolus riigisisene õigusnorm või praktika, mille kohaselt eeldab selle sätte tähenduses mittevaralise kahju hüvitamine, et andmesubjektile tekkinud kahju oleks teatud raskusastmega.²¹⁹ Selle otsuse valguses võivad liikmesriikide kohtud seetõttu kaaluda vabandust veelgi rohkem kahjuhüvitise rahalise summa vähendamise vahendina.²²⁰

Kohtud lähtuvad kahju hüvitiste suuruste hindamisel paljuski sellest, mis varem sarnastes kohtuasjades juba kahju hüvitiseks välja mõistetud on. See aitab tagada kohtupraktika objektiivsuse ja ühetaolisuse. Samas arvestades sellega, et IKÜM ei ole kuigi vana regulatsioon ning mittevaralise kahju hindamise kriteeriumid ei ole veel üheselt välja kujunenud, lähtub iga liikmesriik kohtute varasemat praktikast. See võib viia ka IKÜM kohaldamisel liikmesriigiti erinevate praktikate välja kujunemiseni.²²¹ Selline lähenemine võib viia ka hüvitiseni, mis ei hüvita täielikult andmesubjektile tekitatud kahju. Kui mõelda, et igaüks peab saama täieliku ja tõhusa hüvitise kantud kahju eest, inimesed elavad kantud kahju erinevalt üle ja täpselt samasuguseid olukordasid ei ole olemas, siis ei ole loogiline, et andmesubjektile täielikult temale tekkinud kahju hüvitatakse. Sarnastes võrreldavates kohtulahendites võis olla samasugune tegu kahju saajale, kuid kahju mida kannatanu kirjeldas või tõendas ning mida kohus kahju suuruse arvestamisel silmas pidas, võis olla ühele kergem ja teisele raskem. Selliselt oleks kahju hüvitamise suuruse määramine siiski otsustav muu asjaolu kui andmesubjekti tegelikult kantud kahju.

Õiguskirjanduses on välja käidud idee, et Euroopa Liit võiks täpsustada kriteeriume, millest liikmesriigid kahju hüvitise määranisel saaksid lähtuda. Täpsemate kriteeriumite sätestamiseks on kutsutud üles liikmesriike rohkem eelotsuse taotluseid esitama, mis suunavad Euroopa Kohut välja töötama vastavad kriteeriumid, millest liikmesriigid saaksid kahjuhüvitiste hindamisel lähtuda.²²² Küll aga tekiks liikmesriikides ühtse standardi kehtestamisel majanduslikud tõkked, sest kaebuste esitajatele väljamõistetud hüvitiste suurused oleksid seotud ka liikmesriikide elukalliduse ja ostujõuga, mis on riigiti väga erinev.²²³ Riigiti mängivad kahjuhüvitiste ulatuse suhtes rolli riikide elatustase ja jõukus ja näiteks sotsiaalne hinnang mittevaralisele kahjule. Sellepärast ei ole ka Euroopa kohus kindlaid kriteeriume kahju hüvitise väljamõistmiseks kehtestatud. Kõik liikmesriigid peavad ise välja töötama juhised,

---

²¹⁹ C-456/22 *VX ja AT versus Gemeinde Ummendorf*, p 16

²²⁰ Souza, R. Schmechel, P. Gunne, R. P. jt. EU: CJEU Insight. Privacy Matters DLA Piper's Global Privacy and Data Protection Resource. Arvutivõrgus: <https://privacymatters.dlapiper.com/2024/10/eu-cjeu-insight/#more-7454> (28.04.2024).

²²¹ Wurmnest, W. Gömann, M., lk 173

²²² *Ibidem*, lk 173

²²³ Knetsch, J., lk 150

mis on kooskõlas IKÜM põhjenduspunktist tuleneva eesmärgiga täielikule ja tõhusale kahjuhüvitisele.²²⁴

Kahju hüvitiste suuruste osas on õiguskirjanduses tehtud ettepanek lähtuda Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) poolt välja mõistetud kahju hüvitistest. Selline käsitlus põhineb mingis ajavahemikus välja mõistetud keskmise hüvitise arvestamisega. Ettepanek oli lähtuda EIK kohtupraktikas kuni 2010. Aastani välja mõistetud kahjuhüvitistest eraelu puutumatuses. See hõlmas 1016 otsust alates EIK-i asutamisest. Nende kohtulahendite hulgas tuvastati 648 rikkumine ning 564 korral mõisteti välja hüvitis. Kokku on hüvitisi mõistetud välja summas 6 689 578 eurot. See jagati hüvitisega lõpetatud juhtumite koguarvuga, arvestati inflatsiooniga ning leiti, et keskmise hüvitise hind eraelu puutumatuses asjades võiks olla 15 000 eurot. Sellist lähenemist õigustab asjaolu, et kõik Euroopa Liidu liikmesriigid on ka Euroopa Nõukogu liikmed ning seega võiksid EIK põhiseaduse käsitlust võtta kui indikaatorit asjades, kus on rikutud isikute eraelu puutumatus.²²⁵ Arvestades hetkel liikmesriikides välja mõistetavaid hüvitise suuruseid, kasvaks välja mõistetavate hüvitiste suurus oluliselt, kuid selline käsitlus ei täidaks täieliku hüvitamise funktsiooni. Selline lähenemine võiks viia ka heidutava ja karistusliku hüvitise välja mõistmiseni, mida Euroopa Kohus õigeaks ei pea.

Kaasuses, kus nõude alusena oli esitatud nii IKÜM artikkel 82 lg 1 kui VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4 palus hageja kostjatelt väljamõista õiglane mittevaralise kahju hüvitis kohtu äranägemisel TsMS § 366 kohaselt. TsMS § 366 järgi kahju hüvitise suuruse hindamisel ei tohi kohtu väljamõistetud hüvitis olla sümboolse suurusega.²²⁶ Kohus lähtus kahju hüvitise väljamõistmisel VÕS § 134 lg 2-st ja VÕS § 134 lg 5-st, mille kohaselt tuleb kahjustatud isikule isikuõiguse rikkumisel mittevaralise kahju hüvitiseks maksta mõistlik rahasumma ning kahju hüvitise määramisel arvestatakse rikkumise raskust ja ulatust ning kahju tekitaja käitumist ja suhtumist kahjustatud isikusse pärast rikkumist. Kohus arutles samaaegselt au teotavate faktiväidete esitamise ja isikuandmete avaldamise tõttu tekitatud kahju nõuet, seega on keeruline aru saada, mida täpselt ühe või teise rikkumise osas hüvitise suuruse määramisel arvestati. Kohus selgitas mittevaralise kahju hüvitise suuruse hindamist sellega, et hageja on pikaajase kogemusega õpetaja, hageja õiguste riive ulatusega ning hageja kohta esitatud väidete ja andmete hulgaga (esitati 3 väidet).²²⁷ Kohus selgitas, et mittevaralise kahju suuruse määramisel lähtub kohus ka kohtupraktika analüüsist „Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded

---

²²⁴ Li, S., lk 344

²²⁵ Pastukhov, O., lk 80

²²⁶ RKTko 2-21-5449, p 15

²²⁷ HMKo 2-21-13867, p 49

tsiviilasjades 2018.–2019. aastal“. Kohus mõistis ühelt kostjalt hagejale välja 500 euro suuruse hüvitise ja teiselt 1500 euro suuruse hüvitise. Suurem hüvitis mõisteti välja kostjale, kes avaldas hageja suhtes rohkem väiteid.²²⁸

Riigikohus tuvastas haldusajal IKÜM artikkel 82 lg 1 aluses esitatud nõudes mittevaralise kahju tekkimise, kuid ei mõistnud välja rahalist hüvitist, vaid ütles, et HKMS § 41 lg 5 piisab vastustaja tegevuse õigusvastasuse tuvastamisest.²²⁹ Kohus selgitas, et isikuandmete kaitse üldmääruse rikkumisel peab andmesubjekt saama täieliku ja tõhusa kahju hüvitise kahju eest, mida ta on kandnud. Põhiõiguste rikkumise eest tekitatud kahju hüvitamine rahas on oleneb õigusrikkumise raskusest, süü vormist ja raskusest ning vastutust piiravatest asjaoludest vastavalt RVastS § 9 lg 2 ja § 13.²³⁰ RVastS § 9 lg 2 sätestab, et mittevaraline kahju hüvitatakse proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega ning arvestades süü vormi ja raskust. Kohus arvestas hüvitise määramisel, et avalikustatud andmeid vaadati ainult 7 korda, mille hulgas olid vastustaja teenistujad, vastustaja reageeris kohe rikkumise teada saamisel ning vabandas kaebaja ees.²³¹ Riigikohus leidis kokkuvõttes, et kaebajal tegelikult tekkinud kahju ei ületa lävendit, mis õigustaks mittevaralise kahju hüvitamist rahas.²³²

Kahju sisu ja ulatuse osas IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahju nõuetes ei ole tsiviilmenetluses lähtunud Euroopa Kohtu põhimõtetest. Kohus on selgitanud kahju hüvitise määramisel VÕS § 134 lg 5 arvestamist. Sellest tulenevalt arvestab kohus hüvitise määramisel rikkumise raskusega, mis on IKÜM põhimõtetega vastuolus ja võib pärssida kahju täielikku hüvitamist. Haldusajal, kus Riigikohus lähtus IKÜM artikkel 82 lg 1- st selgitati kahju hüvitamisel IKÜM-st tuleneva täieliku ja tõhusa hüvitamise põhimõtet, kuid arvestati lähtuvalt RVastS § 9 lg 2 põhimõtet, et mittevaraline kahju hüvitatakse proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega, mis ei ole kooskõlas IKÜM põhimõtetega. Samas Euroopa Kohus selgitas rikkumise raskusest mittelähtumise põhimõtet 2023. aasta detsembri otsuses, mis oli hiljem kui kõneall olevad siseriiklikud kohtuotsused.

---

²²⁸ HMKo 2-21-13867, p 50.

²²⁹ RKHKo 3-19-1207, p 26.

²³⁰ RKHKo 3-19-1207, p 26.1.

²³¹ RKHKo 3-19-1207, p 26.2.

²³² RKHKo 3-19-1207, p 26.2.

2.2 Eesti kohtute praktika tsiviilasjades

Eesti õiguses lähtutakse tsiviilõiguslikes suhetes kahju hüvitamisel printsiibist, mille kohaselt on kahju hüvitamise peamine eesmärk kannatanud isikule tema kahju korvamine. Kahju hüvitamise põhimõtte lähtuvalt VÕS § 127 lg 1 on asetada kahjustatud isik võimalikult samasse olukorda, milles ta oleks olnud, kui kahju ei oleks tekitatud.²³³ Riigikohus on võtnud seisukoha, et kahju hüvitamise eesmärgiks ei ole kohustust rikkunud poole karistamine.²³⁴

Kahju hüvitamisel peal lähtuma täieliku hüvitamise põhimõttest. Kahju tekitaja peab hüvitama kahjustatud isikule kogu tekitatud kahju ning seda sõltumata oma süü astmest või muudest sarnastest asjaoludest.²³⁵

Mittevaralise kahjuhüvitise funktsioon on lisaks hüvitatavale ka preventiivne ja heidutav. Mittevaralise kahju korral välja mõistetud hüvitis väljendab ka ühiskonna hukkamõistu rikkuja õigusvastasele teole ja on leevenduseks kannatanule talle tekitatud ülekohtu eest.²³⁶

Eesti õiguse kohaselt tuleb VÕS § 134 lg 2 järgi kahjustatud isikule muuhulgas isikuõiguse rikkumise korral maksta mittevaralise kahju hüvitamiseks mõistlik rahasumma. Vastavalt VÕS § 134 lg 6 võib kohus isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamise, eraelu puutumatus või muu sarnase isikuõiguse rikkumise eest mittevaralise kahju hüvitise määramisel arvestada vajadust mõjutada isikut edaspidisest kahju tekitamisest hoiduma. Riigikohus on selgitanud, et isikliku õiguse rikkumine kahjustab isiku psüühilist seisundit ja tegevust ning mittevaralise kahju olemaosolu selles tähenduses tuleb eeldada, kuna isikliku õiguse rikkumise tagajärge ei ole võimalik objektiivselt mõõta ega väljendada.²³⁷

Riigikohus on leidnud, et: „kohtute väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitiste suurused peavad vastama ühiskonna üldise heaolu tasemele ning olema üldise võrdsuspõhiõiguse tagamiseks ja kohtusüsteemi autoriteedi säilitamiseks sarnastel asjaoludel võrreldavad.“²³⁸

---

²³³ Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. Sein, K. Võlaõigusseadus I, § 127/4.2. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016

²³⁴ RKTko 3-2-1-137-05, p 11

²³⁵ Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. Sein, K. VÕS § 127/4.2.

²³⁶ Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. Sein, K. VÕS § 134/1.

²³⁷ Ibidem, VÕS § 134/4.2.2.

²³⁸ VMko 2-20-9631, p 45

Riigikohus on selgitanud, et kui varalise kahju hüvitamise nõudmisel tuleb hagejal üldjuhul tõendada ka kahju olemasolu ja selle suurust, siis mittevaralise kahju suuruse tõendamine ei ole iseenesest võimalik. Mittevaralise kahju hüvitamiseks on üldjuhul piisav nende asjaolude tõendamine, mille esinemisega seob seadus mittevaralise kahju hüvitamise nõude. Rahaliselt hüvitamisele kuuluva mittevaralise kahju suuruse otsustab kohus VÕS § 127 lg 6 ja TsMS § 233 lg 1 kohaselt diskretsiooni alusel. Seetõttu võimaldab TsMS § 366 nõuda kohtult mittevaralise kahju hüvitamist õiglase hüvitisena kohtu äranägemisel.²³⁹

VÕS § 134 lg 5 alusel tuleb mittevaralise kahju hüvitise määramisel arvestada rikkumise raskust ulatust ning kahju tekitaja käitumist ja suhtumist kahjustatud isikusse pärast rikkumist. Kohus arvestab lisaks mittevaralise kahjuhüvitise väljamõistmisel rikkumise laadi, rikkuja süüd ning selle astet, poolte majanduslikku olukorda, kannatanu enda osa kahju tekkimises ja muid asjaolusid, millega arvestamata jätmise võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise.²⁴⁰ Vastavalt VÕS § 134 lg 6 võib isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamise puhul kohus arvestada kahju tekitaja varalist seisundit, et vajadusel kahju tekitajat mõjutada edasise kahju tekitamisest.

Maakohtus oli arutluses kaasus, kus hageja isikuandmed olid avaldatud koos ebaõigete faktiväidetega maksehäireregistris umbes kuu aja jooksul. Hageja nõudis kostjatelt kummaltki 500 euro suurust kahju hüvitist. Kohus tugines kahju hüvitise suuruse määramisel asjaolule, et andmed mida avaldati, ei ole palju vaadatud ning andmed oli avaldatud lühikest aega. Selletõttu leidis kohus, et hagejale tekkinud mittevaraline kahju ei saanud olla oluline ega ulatuslik. Kohus mõistis mõlemale hagejale välja sümboolse kahju hüvitise 1 euro suuruses summas.²⁴¹

Ühes kaasuses oli hageja kohta avaldatud õigusvastaselt tema isikuandmeid sisaldav artikkel. Avaldajateks olid suurettevõtted nagu Google LLC, AS Ekspress Meedia ja AS Õhtuleht Kirjastus. Hageja korduvate pöördumiste peale ei lõpetatud artiklite avaldamist. Hageja nõudis kohtus seepeale kostjatelt kohtu äranägemisel mittevaralise kahju hüvitamist. Kohtuotsuses on selgitatud, et isikuandmete töötlemise läbi rikutakse oluliselt hageja põhiõigust eraelu puutumatusle ja isikuandmete kaitsele. Lisaks leiti, et arvestades interneti rolli tänapäevases ühiskonnas, mille tõttu on teave avalikkusele laialt kättesaadav on rikkumine tõsine.²⁴² Kohus lähtus hüvitise summa määramisel Riigikohtu avaldatud analüüsi „Mittevaralise kahju

---

²³⁹ RKTko 3-2-1-19-08 p 13

²⁴⁰ RKTko 3-2-1-81-05, p 17

²⁴¹ HMKo 2-22-14989, lk 5

²⁴² HMKo 2-19-18596, p 136

hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2018.–2019. aastal“. Selle kohaselt jäid isiklike õiguste rikkumisel väljamõistetud hüvitised vahemikku 200–7000 eurot, keskmine hüvitise summa oli 1264 eurot ja mediaan 800 eurot.²⁴³ Kohus mõistis igalt kostjalt välja mittevarelise kahju hüvitise 150 eurot ja selgitas, et kuna enne hageja pöördumist ei olnud andmete avaldamine õigusvastane ja muutus õigusvastaseks alles pärast pöördumist, ei saanud tema hingelised kannatused olla väga suured.²⁴⁴

Tuntud blogija avaldas oma blogis, millel on suur jälgijaskond, negatiivse alatooniga postituse, milles avaldas hageja telefoninumbri ja kutsus oma jälgijaid üles talle helistama. Hageja nõudis kostjalt mittevarelise kahju hüvitamist kohtu äranägemise järgi.²⁴⁵ Kohus arvestas hüvitise suuruse määramisel andmete laia levikut, andmete avaldamise kestvust, mis oli antud kaasuses üle 3 aasta. Lisaks arvestati hageja ja kostja käitumisega. Kohus leidis, et hagejal ei ole veenvat põhjust miks ta esitas kohtusse hagi aegumistähtaja viimasel päeval ja miks ta ei pöördunud enne kohtusse hagi esitamist kostja poole rikkumise lõpetamiseks. Kostja puhul arvestati asjaolu, et kui hageja esitas kohtusse hagi ei lõpetanud kostja veel mitme kuu jooksul andmete avaldamist.²⁴⁶

Kohus on leidnud, et kahju tekitanud isiku käitumine mõjutab hüvitise suuruse määramist sedavõrd, kuidas ta on pärast rikkumist käitunud. Kahju hüvitise suurus võib olla väiksem, kui kahju tekitaja kõrvaldab rikkumise esimesel võimalusel, vabandab või avaldab valmisolekut vabandada ning üleüldiselt kahetseb tehtut. Kahju tekitaja kahetsev käitumine avaldab mõju ka preventiivse kahju hüvitise määramise vältimiseks. Kohus on kahju hüvitise suuruse määramisel ka jaatanud preventiivset iseloomu, sest kostja ei näidanud üles arusaama rikkumise olemusest ega valmisolekut oma tegevust edaspidi muutma. Kostja avaldas hageja isikuandmeid ja ebaväärikaid ja au teotavaid kommentaare ning ei eemaldanud neid enne mentlust ega menetluse kestel.²⁴⁷ Sealjuures on viidatud 2001. aasta Riigikohtu lahendile, milles märgitakse: „Mittevarelise kahju hüvitis väljendab teatud ulatuses alati lisaks kompensatsioonilisele eesmärgile ka ühiskonna hukkamõistu rikkuja õigusvastasele teole ja on leevenduseks kannatanule talle isikliku õiguse rikkumisega tekitatud ülekohtu eest.“ Kohus mõistis hagejale välja 750 euro suuruse hüvitise.²⁴⁸

---

²⁴³ HMKo 2-19-18596, p 137

²⁴⁴ TlnRnKo2-19-18596, p 138

²⁴⁵ HMKo 2-17-11524, p 1

²⁴⁶ HMKo 2-17-11524, p 40

²⁴⁷ VMKo 2-20-9631, p 45

²⁴⁸ *Ibidem*, p 45

Kohus on arvestanud hüvitise suuruse määramisel ka hageja enda avaldatut. Kohtuasjas, kus hageja nõudis mittevaralise kahju hüvitist tema kohta provokatiivsete fotode õigusvastase avaldamise kohta avalikus internetikommentaariumis, leiti, et hagejale ei ole tekkinud nii suurt kahju, kuna ta ise avaldab sarnaseid pilte sotsiaalmeedias avalikult. Lisaks leitakse, et isik peab teadma interneti pilte laadides, et infosüsteemid võivad olla eaturvalised ja seega on vajalik ennetavalt kaaluda sellise riski võtmist võimaliku kannatanu poolt.²⁴⁹ Kohus mõistis oma äranägemise järgi hageja kasuks välja 700 euro suuruse kahjuhüvitise.²⁵⁰ Kohtupraktika kohaselt on kahju hüvitis suurem, kui isikuandmeteks on delikaatsed isikuandmed. Seega kahju hüvitise suuruse määramisel võetakse arvesse ka avaldatud andmete liiki.

Riigikohus on leidnud, et: „kohtute väljamõistetud mittevaralise kahju hüvitiste suurused peavad vastama ühiskonna üldise heaolu tasemele ning olema üldise võrdsuspõhiõiguse tagamiseks ja kohtusüsteemi autoriteedi säilitamiseks sarnastel asjaoludel võrreldavad.²⁵¹

Tihtipeale on kohtud hüvitise suuruse määramisel lähtunud Riigikohtu avaldatud analüüsist: „Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2018-2019. aastatel“ ning asjaolust, et analüüsi kohaselt olid isiklike õiguste rikkumisel väljamõistetud hüvitised vahemikus 200 – 7000 eurot, keskmine hüvitise summa oli 1264 eurot ja mediaan 800 eurot.²⁵²

Kõige madalam hüvitis määrati mittevaralise kahju hüvitiseks solidaarvõlgnikele andmete avaldamise eest kummalegi sümbolseelt 1 euro²⁵³ ning kõige kõrgem hüvitis delikaatsete andmete avaldamise eest kahele kostjale kummalegi summas 5175 eurot.²⁵⁴ Suurim hüvitis määrati vältides 2018 – 2019. aasta mittevaraliste hüvitiste statistikat. Selline hüvitis määrati kohtuasjas, kus tervisehoiutöötaja, kes ei olnud hageja perearst ega muudmoodi ravisuhtes, töötles hageja terviseandmeid ja rikkus sellega hageja õigust eraelu puutumatusse, hageja isiklike õigusi ning isikuandmete töötlemiseks sätestatud norme. Maakohus arvestas mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramisel rikkumise raskuse ja ulatuse osas esmalt seda, et töödeldud andmed olid terviseandmed ning terviseandmete puhul ei ole tegemist neutraalse sisuga isikuandmetega, vaid väga isiklike, tundlike ja delikaatsete andmetega. Kohus selgitas, et kostja pidi tervishoiutöötajana olema teadlik, et terviseandmed on konfidentsiaalsed ning ta ei tohi ilma kehtiva arsti-patsiendi suhteta hagejate andmeid vaadata. Sellest hoolimata rikkus

---

²⁴⁹ TMKo 2-21-930, p 46.6 – 46.7

²⁵⁰ TMKo 2-21-930, p 46.6 – 47

²⁵¹ VMKo 2-20-9631, p 45

²⁵² TlnRnKo 2-21-8880, p 47

²⁵³ HMKo 2-22-14989

²⁵⁴ TrtRnKo 2-22-14393, p 3

kostja hagejate isikuõigusi kolme päeva vältel korduvalt ja väga mitmeid kordi, mis iseloomustab rikkumise raskust.²⁵⁵ Kohus mõistis hageja kasuks 5175 euro suuruse kahjuhüvitise. Kohus leidis, et 2023. aastal ei ole enam kohane lähtuda 2018.–2019. aasta keskmisest mittevarelise kahju hüvitise summast 1264 eurot, vaid raha ostujõu muutust arvestades oleks õige lähtuda keskmisest summast 1725 eurot ning vastavalt analüüsitavatele asjaoludele kohus kas suurendab või vähendab seda summat. Hüvitise suurus jagunes selliselt, et kohus määras isikuandmete rikkumise eest hüvitiseks kahekordse keskmise 3450 eurot ning lisas sellele 1725 euro suuruse hüvitise summa arvestades asjaolu, et kostja ei tunnistanud rikkumist, ei vabandanud, ega selgitanud oma käitumist. Kohus leidis sellest tulenevalt, et kostja ei ole püüdnud oma tegu heastada ega teinud järeldust, et tema poolt toime pandud tegu oli vale.²⁵⁶

Eestis on andmesubjektil osaliselt võimalik siseriikliku õiguse alusel saada suuremat kahjuhüvitist kuna Eesti õiguses on kahjuhüvitise määramisel võimalik arvestada ka kahjuhüvitise preventiivse mõjuga. IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel peaks aga kahjuhüvitis olema ainult hüvitava funktsiooniga. Osaliselt on aga andmesubjektil võimalik saada väiksem kahjuhüvitis, kui IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel hüvitist nõudes, kuna siseriikliku õiguse alusel võib määrata ka sümboolseid kahjuhüvitisi.

2.3 Eesti kohtute praktika haldusasjades

Haldusmenetluses on Riigikohtus asunud seisukohale, et liikmesriigi seadusandja on pädev reguleerima kahju hüvitist nii juhul kui kahju on tekitatud siseriikliku õiguse rikkumisega ja ka siis, kui kahju tekkis Euroopa Liidu õiguse rikkumisel. Sealjuures kui riigivastutusõigus ja Euroopa Liidu õigus on vastuolus, peab kohaldama Euroopa Liidu õigust ja riigisisese normi vähemalt vastuolus olevas osas jätma kohaldamata.²⁵⁷

Haldusasjades lähtutakse kahju hüvitamisel RVastS § 11 alusel naturaalsestitutsiooni põhimõttest. Kahju on sageli kõrvaldatav kahju tekitava haldusakti tühistamise, tagasitaitmise või muu abinõu abil ning see võib olla kasulik avalikele huvidele, sest kõrvaldatakse

---

²⁵⁵ TrtRnKo 2-22-14393, p 3

²⁵⁶ TrtRnKo 2-22-14393, p3

²⁵⁷ RKHKo 3-19-1207, p 17

õigusvastane olukord.²⁵⁸ Naturaalrestitutsiooni eelistamine tuleneb selgelt RVastS § 11 lõikest 3, mis lubab avaliku võimu kandjal sõltumata kannatanu tahtest kõrvaldada tagajärgi muude abinõudega kui raha maksmine.²⁵⁹

Halduskohtus on levinud seisukoht, et mittevaralise kahju rahaline hüvitamine avaliku võimu kandja poolt tekitatud rikkumises on pigem erandlik ja piiratud.²⁶⁰ Vastavalt RVastS § 9 lg 2 ja RVastS § 13 oleneb põhiõiguste rikkumisest tulenenud kahju rahaline hüvitamine õiguste rikkumise raskusest, süü vormist ja raskusest ning vastutust piiravatest asjaoludest. Mittevaralise kahju eest välja mõistetava hüvitise suurus hindab kohus kaalutusõiguse alusel.²⁶¹ Riigikohus on selgitanud, et kohtul on mittevaralise kahju eest hüvitise määramisel lai kaalutusruum, sest et kannatanule tekitatud mittevaralise kahju suurus pole objektiivsete kriteeriumite alusel rahaliselt mõõdetav. Kui varalise kahju hüvitamise eesmärgiks on kahju tekkimise eelse olukorra taastamine, siis mittevaralise kahju hüvitamisel sellist eesmärki olla ei saa. Mittevaralise kahju hüvitise suuruse määrab kohus kindlaks kaalutusreegleid kasutades, võttes muu hulgas arvesse rikutud õiguse olulisust, välja selgitatud asjaolusid ja kohtu hinnangut riive intensiivsusele.²⁶² Õiguste olulisega on peetud silmas näiteks kinnipeetava õiguse tähtsust olla koos oma lähedastega.

Riigikohus on võtnud seisukoha, et kinnipeetava kooselamine oma lähedastega on kinnipeetava jaoks väga oluline õigus ja pikaajalise kokkusaamise õigusvastast katkestamist vangla poolt ei saa pidada väheintensiivseks riiveks.²⁶³ Riigikohus on põhiõiguste riive osa selgitanud, mitte igasugune põhiõiguste rikkumine või riive ei pruugi endaga kaasa tuua kahju hüvitamist rahas. Kahju hüvitamine rahas oleneb sisulisel menetlemisel välja selgitatud asjaoludest ning muu hulgas ka kohtu hinnangust riive intensiivsusele.²⁶⁴

Riigikohtus on märkinud, et RVastS § 9 kohaselt tuleb mittevaraline kahju hüvitada ennekõike proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega. Mittevaralise kahju hüvitise kogusumma kindlaksmääramine on seega kohtu individuaalne ja hinnanguline otsus, mille puhul tuleb kõiki olulisi asjaolusid võtta arvesse kogumis. Näiteks kannatanu õiguste rikkumisel on kannatanu alandava kohtlemise kestvus on oluline, kuid vaid üks hüvitise määramisel arvestatav aspekt.²⁶⁵

---

²⁵⁸ Pilving, I. PSK § 25/51. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. Arvutivõrgus: <https://pohiseadus.ee/sisu/3496>

²⁵⁹ Lind, K., lk 175

²⁶⁰ TlnHKo 3-24-2435, p 36

²⁶¹ RKHK 3-19-2061, p 18

²⁶² RKHko 3-18-360, p 14

²⁶³ RKHKm 3-3-1-11-12, 17

²⁶⁴ RKHKm 3-3-1-43-11, p 18

²⁶⁵ RKHko 3-3-1-42-15, p 25

Ühes kohtuasjas jäeti rahalise kahju hüvitis välja mõistamata kuna avaldatud andmed ei olnud kohtu hinnangul piisavalt tundlikud, isikute ring kes andmeid nägid, ei olnud suur ning rikkumine pandi toime hooletusest, mis on kergeim süü liik. Nendest asjaoludest tulenevalt leidis kohus, et kaebajale tekkinud hingeline valu ei saanud olla väga intensiivne ning seega rahalise hüvitise välja mõistmine ei ole õigustatud.²⁶⁶

Eestis on andmesubjektil Eesti siseriikliku õiguse alusel vähem võimalust saada rahaline hüvitis ning tõenäolisem, et väljamõistetav hüvitis on väiksem kui oleks vastavalt IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel nõudes.

---

²⁶⁶ TlnHKo 3-24-2435, p 37

KOKKUVÕTE

Euroopa Liidus on siht ühtlase ja tugeva admekaitse suunas. Isikuandmete kaitse on Euroopa Liidu Hartast tulenevalt inimeste põhiõigus. Euroopa Liidus loodi isikuandmete kõrgetasemeliseks kaitseks ning vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva majandusliidu saavutamiseks Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärus. Üldmäärusega kehtestati iseseisev eraõiguslik nõudealus andmesubjektidele nende õiguste tõhusamaks kaitseks. See tähendab, et peale IKÜM jõustumist oli igal inimesel võimalik pöörduda otsekohalduva IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel siseriiklikusse kohtusse ja nõuda kahju hüvitamist talle ükskõik millise isikuandmete töötlemise nõuete rikkumisega tekitatud kahju eest. Usuti, et sellest sättest saab põhiline nõudealus Euroopa Liidus kahjuhüvitis nõuetes isikuandmete rikkumiste asjades ning kahjunõuete arv kasvab massiliselt.

Täna on IKÜM kehtestamisest möödunud peaaegu 6 aastat ning ei saaks öelda, et IKÜM artikkel 82 lg 1 on kujunenud peamiseks kahjunõude aluseks – vähemalt kindlasti mitte Eestis. IKÜM-i kohaldamine liikmesriikide õigussüsteemidesse ja selle IKÜM-st tuleneva eesmärgipärane rakendamine on raskendatud. Liikmesriikides on kahjuhüvitisnõuded isikuandmete töötlemisel olnud liikmesriikide siseselt pikaajaliselt juba enne IKÜM-i kehtestamist kasutusel. Liikmesriikides on kahju hüvitamise traditsioonid erinevad ning paljudes riikides erineb IKÜM-st tulenev kahju hüvitamise nõue ja kahju ulatus oluliselt sellest, mida mõnes liikmesriigis varasemalt mõistetud on. Veel keerulisemaks teeb IKÜM-i kohaldamise asjaolu, et säte on väga üldise sõnastusega, Euroopa Kohus ei ole mitme nõude eelduse osas teinud selgeid otsuseid, millest riigid võiksid juhinduda ja IKÜM-st ei tulene kahju nõude hindamise kriteeriumeid, juhiseid või selgeid tõlgendusi.

Magistritöö eesmärk oli hinnata, kas andmesubjekti õigus nõuda isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise korral kahju hüvitamist on Eesti õiguses tagatud samaväärselt üldmääruse rakendamisel kujunenud Euroopa Kohtu praktikaga. Töö eesmärgini jõudmiseks püstitas autor 3 uurimisküsimust:

1. Millised on kahju hüvitamise nõude eeldused isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise korral?
2. Kuidas jaguneb tõendamiskoormis andmesubjekti ja vastutava töötleja vahel?
3. Milline on kahju hüvitamise nõude sisu ja ulatus isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise korral?

Kohtupraktika analüüsist selgub, et Eestis on kahjunõudeid IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel kohtutesse esitatud vähe, tsiviilmenetluses on IKÜM-st tulenev kahju hüvitamise nõue esitatud koos siseriiklike nõude alustega, haldusmenetluses on kolmel korral IKÜM artikkel 82 lg 1 esitatud nõude alusena ja vaidlus on jõudnud kahel korral Riigikohtusse.

Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb liidu õigusnormi, mis selle sisu ja ulatuse täpsustamiseks ei viita sõnaselgelt liikmesriikide õigusele, üldjuhul kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt.²⁶⁷ Kuna IKÜM ei viita liikmesriikide õigusele, et täpsustada IKÜM artikkel 82 kasutatud kahju hüvitamise mõiste tähendust ja ulatust, siis tuleb neid mõisteid pidada Euroopa Liidu õiguse autonoomseteks mõisteteks, mida tuleb kõikides liikmesriikides tõlgendada ühetaoliselt. Kahju nõude eelduse puhul on sellisteks mõisteteks rikkumine, kahju, põhjuslik seos ja süü.

Euroopa Kohtus on kujunenud praktika, et kui mõnes valdkonnas liidu õigusnormid puuduvad, tuleb need siseriiklikult kehtestada lähtudes menetlusautonoomia põhimõttest. Kahju hüvitise suuruse osas IKÜM-s õigusnormid puuduvad. Seega tuleb kahjuhüvitise suuruse määramisel, mis kuulub artikkel 82 kehtestatud hüvitise saamise õiguse kohaselt tasumisele, siseriiklikult kohaldada rahalise hüvitise ulatuse määramiseks õigusnormid mis on kooskõlas liidu õigusest tuleneva võrdväarsuse ja tõhususe põhimõttega

Eestis ei ole IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel kahjunõuete esitamine levinud. Tsiviilasjades eelistatakse väljakujunenud praktikaid ning nõude alusena lähtuda pigem VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4 või p 7 ning halduasjades lähutakse mittevaralise kahju hüvitamisel nõuetes RVastS § 7 ja § 9. IKÜM artikkel 82 lg 1 vähene kasutamine võib seisneda selles, et siseriiklikus õiguses on kahju hüvitamise nõue deliktiõiguses välja kujunenud ja praktikas toimiv ning tõenäoliselt ei mõisteta, miks peaks seda praktikat muutma. Andmesubjektidele on antud deliktiõiguses õiguskaitse vahendite vahel valida ning on loogiline, et eelistatakse nõuet mis on kohtupraktika põhjal toimiv ja piisavalt selge.

Rikkumise tuvastamisel on kohtud IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud nõuetes lähtunud siseriiklikust õigusest. Eesti kohtud ei ole seni tsiviilmenetluses IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahju hüvitamise nõuetes toiminud kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga. Samas kõneall olevad menetlused toimusid 2022. aastal, kuid Euroopa Kohus selgitas, et rikkumisest

---

²⁶⁷ EKO C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, ECLI:EU:C:2023:370, p 29

kahju ei saa eeldada, alles 2023. aasta mais. Halduskohtumenetluses on toimitud kooskõlas IKÜM-ga osas, milles rikkumisest ei saa eeldada kahju tekkimist. Rikkumise tuvastamiseks on IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel vajalik rikkumise ja kahju tekkimine, mida peab tõendama andmesubjekt. Pelgalt rikkumise tõestamisest ei piisa kahju nõude olemasoluks. Eestis VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4 või 7 alusel kahju hüvitise nõudes peab andmesubjekt tõendama teo ja selle õigusvastasuse aga mitte kahju tekkimist. Seega andmesubjektil on Eestis tsiviilkohtus siseriikliku õiguse alusel kahju nõuet esitades kergem tõendamiskoormis.

Halduskohtumenetluses peab andmesubjekt kaebust esitades tõendama rikkumise asjaolusid, aga mitte kahju, seega andmesubjektile on halduskohtumenetluses samuti kergem tõendamiskoormis kui IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel. Eestis peaks halduskohtumenetluses kui rikkumine toimub õiguskaitseasutuse direktiivi kohaldamisalas, kahju hüvitise nõudes lähtuma riigivastutuse sätetest, aga kui isik nõuab kahju hüvitamist sellise isikuandmete töötlemise eest, mis langeb IKÜM kohaldamisalasse, peaks kahju nõude alusena kohalduma IKÜM artikkel 82 lg 1. Kui nõude aluseks on IKÜM artikkel 82 lg 1, kuuluvad Riigivastutuse sätted kohaldamisele täiendavalt osas, milles need ei ole vastuolus IKÜM sätetega. Kui tekib vastuolu riigisisese ja Euroopa Liidu õiguse vahel, tuleb jätta siseriiklik õigusnorm kohaldamata osas, milles see on vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

Kahju tekkimise osas on Eesti kohtutes IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahju nõuetes lähtunud siseriiklikust õigusest. Kuivõrd Eestis tsiviilmenetluses kahju teket eeldatakse, siis võib pidada seda IKÜM-ga kooskõlas olevaks. Kahju eeldamine ei sea kahju tekkimise eelduseks teatud raskusastet ning selliselt on võimalik kahju mõiste lai tõlgendamine. Halduskohtus on siseriikliku õigusega kahju tekkimise osas Halduskohtus on IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel kahju mõistet kitsendatud ja selline kästlus ei ole kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga. Euroopa Kohus ei olnud aga nende lahendite tegemise ajaks veel täpsustanud kahju mõistet ja kahju raskusastme põhise tuvastamise vastuolulisust.

Eestis on andmesubjektil halduskohtus siseriikliku õiguse alusel keerulisem kahju hüvitist nõuda kui IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel. IKÜM-st tulenev tõlgendus, mille kohaselt kahju tekkimine ei tohiks olla sõltuvuses kahju raskusastmest, tagaks andmesubjektile parema võimaluse oma õiguste kaitseks nõude esitamisel haldusasutuse vastu. Siseriikliku õiguse alusel tulenevad andmesubjektile ka kahju hüvitamise nõuet kitsendavad eeldused RVastS § 3,4 ja 6, mis seab lisa eeldused kahju hüvitamiseks ning RVastS § 9, mille kohaselt peab

tekinud kahju riivama ka andmesubjekti põhiõiguseid. IKÜM artikkel 82 lg 1 nõude eelduse puhul ei ole kahju ulatus selliselt piiratud.

Põhjusliku seose osas tuleneb IKÜM-st, et see on Euroopa Liidu õiguse autonoomne mõiste. Euroopa Kohus ei ole aga põhjusliku seose mõistet täpsustanud. Arvestades IKÜM-i kahju laia käsitluse põhimõtet ja Euroopa Kohtu selgitatud kahju hüvitamise nõude eelduseid, ei ole Euroopa Kohus põhjusliku seose tuvastamisel pidanud õigustatuks selle mõiste piiramist. Eesti kohtutes on tsiviilmenetluses lähtunud põhjusliku seose tuvastamisest ilma põhjusliku seose mõistet kitsendamata. Andmesubjektile oleks siiski kergem lähtuda kahju nõudes VÕS § 1043 ja VÕS § 1045 lg 1 p 4, sest kuna õigusvastasuse tuvastamisel eeldatakse ka kahju tekkimist, eeldatakse ka põhjusliku seose olemasolu ilma seda eraldi kontrollimata. Eestis halduskohtus ei ole andmesubjektil nõude esitamisel siseriikliku õiguse alusel kitsamat tõlgendamist kui IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel.

Süü osas on Eesti kohtutes IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel esitatud kahju nõuetes lähtunud IKÜM põhimõtetest ja järgitud IKÜM artikkel 82 lg 2 tulenevat range vastutuse põhimõtet. Eesti siseriikliku õiguse alusel ja IKÜM-st tulenevalt kehtib süüline vastutus. Eestis on andmesubjektil tsiviilasjas siseriikliku õiguse alusel kahju hüvitise nõudes kindlam toetuda IKÜM artikkel 82 lg 1-le. IKÜM-st tuleneb range vastutus, mille kohaselt süüst vabanemiseks peab andmetöötleja tõendama, et ta ei olnud mitte mingil viisi vastutav tekitatud kahju eest ja et ta on täitnud kõiki artikkel 24 ja 32 tulenevad nõudeid. Siseriikliku õiguse alusel on andmesubjektil võimalik vastutusest vabaneda, kui ta tõendab näiteks, et ta ei olnud hooletu või et järgis käibekohustust, mille tõendamine on kergem, kui IKÜM-st tuleneva süüst vabanemise tõendamine. Ka haldusasjades on andmesubjektil kergem tugineda IKÜM sätetele, sest siseriikliku õiguse alusel on võimalik süüst vabanemiseks piisata sellest, kui andmetöötleja tõendab, et ta polnud hooletu.

Kahju sisu ja ulatuse osas ei ole Eesti kohtutes esitatud kahju nõuetes IKÜM põhimõtetega kooskõla, sest Euroopa Kohtu seisukohalt ei saa kahjuhüvitise suuruse määramisel arvestada õigurikkumise raskust, millega Eesti kohtutes vastavalt tsiviilmenetluses VÕS § 134 lg 5 ja halduskohtutes RVastS § 9 lg 2 arvestatud on. Samas Euroopa Kohus selgitas rikkumise raskusest mittelähtumise põhimõtet 2023. aasta detsembri otsuses, mis oli hiljem kui kõneall olevad siseriiklikud kohtuotsused. Eestis on andmesubjektil osaliselt võimalik siseriikliku õiguse alusel saada suuremat kahjuhüvitist kuna Eesti õiguses on kahjuhüvitise määramisel võimalik arvestada ka kahjuhüvitise preventiivse mõjuga. IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel peaks

aga kahjuhüvitis olema ainult hüvitava funktsiooniga. Osaliselt on aga andmesubjektil võimalik saada väiksem kahjuhüvitis, kui IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel hüvitist nõudes, kuna siseriikliku õiguse alusel võib määrata ka sümboolseid kahjuhüvitisi. Eestis on andmesubjektil Eesti siseriikliku õiguse alusel vähem võimalust saada rahaline hüvitis ning tõenäolisem, et väljamõistetav hüvitis on väiksem kui oleks vastavalt IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel nõudes.

IKÜM kohaldamise keerukus seisneb selles, et IKÜM artikkel 82 lg 1 tulenev nõue on küll iseseisev nõude alus, kuid kahju hüvitamiseks on alati vajalik tõlgendamine. Kui näiteks IKÜM artikkel 16 ja 17 tulenevad andmesubjektile õigused nõuda andmete parandamist ja õigus nõuda andmete kustutamist, siis see on otsene õigus, mille saab teostada kahe osapoole vahel, kuid kahju hüvitamise nõude puhul on vajalik kontrollida eelduseid ja tuvastada kahju ulatus, mis tähendab alati kas kohtu või kohtuvälise asutuse kaasamist hüvitisnõude lahendamisel. Euroopa Kohus ei ole andnud veel paljude nõude eelduste osas selgeid vastuseid, mis põhjustab olukorra, kus andmesubjekt eelistab siseriikliku nõude alust, sest see on temale arusaadavam ja seega usaldusväärsem. Ometi peab ka siseriikliku õiguse rakendamisel lähtuma IKÜM põhimõtetest, millega ei tohi ka vastuollu minna.

Kui aga liikmesriigid kasutaksid kahju hüvitamise nõude alusena rohkem Üldmääruse artiklit 82 lg 1, tekiks ühelt poolt rohkem põhjuseid pöörduda Euroopa Liidu kohtusse eelotsuse küsimustes mis aitaksid luua selgust IKÜM-i rakendamises. Viimasega kaasneb aga risk, et artikkel 82 lg 1 alusel kujunev kohtupraktika kaldub kõrvale IKÜM eesmärkidest ja võib kujuneda liikmesriikides väga erinevaks. Siis võib pidada tõenäoliseks, et IKÜM artikkel 82 tihedam kasutamine nõude alusena siseriiklikus õiguses aitaks ühtlustada Euroopa liidu kohtu praktikat seoses kahju hüvitamisega.

Täna on Eestis andmesubjekt olukorras, kus teatud aspektide osas oleks andmesubjektile soodsam kahju hüvitamise nõude korral pöörduda kohtusse siseriikliku õiguse alusel ja teatud aspektide osas IKÜM artikkel 82 lg 1 alusel. Andmesubjekti õigus nõuda isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise korral kahju hüvitamist ei ole Eesti õiguses tagatud samaväärselt üldmääruse rakendamisel kujunenud Euroopa Kohtu praktikaga.

ABSTRACT

The aim of the Master's thesis was to evaluate whether the right of a data subject to claim compensation for damages due to a violation of personal data processing rules is equivalently ensured in Estonian law compared to the practice of the Court of Justice of the European Union (CJEU) developed under the General Data Protection Regulation (GDPR). To achieve this aim, the author set forth three research questions:

1. What are the prerequisites for a claim for damages in the event of a breach of personal data processing requirements?
2. How is the burden of proof distributed between the data subject and the data controller?
3. What is the content and scope of a claim for damages in cases of personal data processing breaches?

An analysis of court practices reveals that in Estonia, claims based on Article 82(1) of the GDPR have rarely been presented in courts. In civil proceedings, claims under the GDPR have been filed alongside national law claims. In administrative proceedings, Article 82(1) has been used as a basis for claims three times, and disputes have reached the Supreme Court twice.

According to established jurisprudence, EU legal provisions that do not explicitly refer to national laws for specifying their content and scope must generally be interpreted autonomously and uniformly across the EU. Since the GDPR does not refer to national law for clarifying the meaning and extent of compensation as used in Article 82, these concepts must be regarded as autonomous EU concepts that should be uniformly interpreted in all member states. Such concepts include violation, damage, causation, and fault.

According to CJEU case law, in areas where EU regulations are absent, these should be established nationally following the principle of procedural autonomy. The GDPR lacks provisions regarding the amount of damages. Thus, national laws compliant with the EU principles of equivalence and effectiveness must be applied when determining the extent of financial compensation owed under Article 82.

Claims under GDPR Article 82(1) are uncommon in Estonia. In civil cases, established practices prevail, typically basing claims on §1043 and §1045(1)(4) or (7) of the Estonian Law of Obligations Act (VÕS). In administrative cases, claims for non-material damage are usually based on §7 and 9 of the State Liability Act (RVastS). Limited use of Article 82(1) might result from established and effective tort law remedies in national law, raising questions about the necessity of changing established practices.

Courts determining violations under Article 82(1) GDPR have applied national law. Estonian civil courts have not acted consistently with CJEU jurisprudence regarding claims under GDPR Article 82(1). These cases occurred in 2022, whereas the CJEU clarified that damage cannot be presumed from a violation only in May 2023. Administrative courts have acted in accordance with GDPR concerning the non-presumption of damages from violations. Under Article 82(1), both violation and damage must be proven by the data subject; merely proving a violation is insufficient. In Estonia, under VÕS §§1043 and 1045, the subject must prove the act and its unlawfulness, but not damage, making proof easier.

In administrative court proceedings, data subjects must prove the violation, but not damage, again resulting in a lighter burden of proof compared to Article 82(1) GDPR. For violations under the Law Enforcement Directive, Estonia should apply state liability provisions, but for personal data breaches under GDPR, Article 82(1) should be applied, supplemented by state liability rules only if consistent with GDPR. In case of conflicts between national and EU law, EU law prevails.

Estonian courts have based assessments of damage under Article 82(1) on national law. In civil proceedings, the presumption of damage aligns with GDPR as it imposes no severity threshold, thus allowing a broad interpretation of "damage." However, administrative courts' narrow interpretation of damage under Article 82(1) conflicts with CJEU jurisprudence. The CJEU had not yet clarified damage severity and its contradictions by the time these decisions were made.

In administrative courts, claiming compensation under national law is more challenging than under Article 82(1) GDPR. GDPR interpretation ensures claims are independent of damage severity, offering better protection to data subjects. Under national law, restrictive conditions under RVastS §§3, 4, 6, and 9 require damage to affect fundamental rights explicitly, a limitation absent under Article 82(1).

Causation is an autonomous EU law concept under GDPR, though CJEU has yet to precisely define it. Given GDPR's broad approach to damages and the conditions clarified by the CJEU, limiting the causation concept is unjustified. Estonian civil courts have not limited causation definitions, but proving causation under national law (VÕS §1043, §1045) is easier due to presumptions regarding unlawfulness and damages.

Regarding fault, Estonian courts have adhered to GDPR principles and Article 82(2), applying strict liability. Under national law and GDPR, liability is based on fault. However, GDPR imposes strict liability, requiring data controllers to prove compliance with Articles 24 and 32 to evade liability, making it harder than proving absence of negligence under national law. Therefore, relying on GDPR in civil and administrative courts is advantageous for data subjects.

In terms of damage content and extent, Estonian courts have not consistently applied GDPR principles, particularly regarding the CJEU's stance that damage severity should not influence compensation amounts. Estonian courts considered severity under VÕS §134(5) and RVastS §9(2), though the CJEU clarified this only after relevant Estonian decisions. National law may allow higher preventive damages than GDPR, which permits only compensatory damages. Conversely, symbolic damages under national law may result in lower awards compared to GDPR.

The complexity of GDPR lies in Article 82(1) being an independent claim basis requiring interpretation and court or administrative body involvement. The absence of clear CJEU guidance makes national law clearer and more trustworthy to data subjects. However, national law must still comply with GDPR principles.

Increased use of GDPR Article 82(1) in national law would stimulate preliminary references to the CJEU, clarifying GDPR application, and developing consistent jurisprudence across member states, potentially reducing disparities and enhancing legal uniformity.

Currently, in Estonia, data subjects find it advantageous to rely on national law for certain aspects and GDPR Article 82(1) for others. Thus, the right to compensation for GDPR breaches in Estonian law does not fully align with established CJEU jurisprudence under GDPR.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Bekisz, H, Dworniczak, D. First Empirical Insights on Article 82 GDPR in National Courts – European Data Protection Law Review 2022/8 (4)
2. Bekisz, H. Dworniczak, D. Towards a data-subject-friendly interpretation of Article 82 GDPR, Verfassungsblog in matters constitutional 2022. Arvutivõrgus: <https://verfassungsblog.de/data-subject-friendly/> (28.04.2025)
3. Euroopa Komisjon. Euroopa andmestrateegia: Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. KOM(2020) 66 final, 19.02.2020. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0066> (13.04.2025)
4. Ghaziani. V.A. Ghaziani, M. A. Ghaziani, M. A. Assessing Non-Material Damages Under the GDPR: A review of The Recent Judicial Practice of Germany, UK, and the Netherlands - Revista Juridica Portucalense 2022.
5. Jaanimägi, K. Oja, L. PS § 26 – Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Arvutivõrgus: https://pohiseadus.ee/sisu/3497/paragrahv_26 (13.04.2025)
6. Janeček, V. Santos, C. T. The autonomous concept of “damage” according to the GDPR and its unfortunate implications: Österreichische Post. - Common Market Law Review 61, Kluwer Law International 2024
7. Knetsch, J. The Compensation of Non-Pecuniary Loss in GDPR Infringement Cases. – Journal of European Tort Law 2022/13 (2)
8. Lind, K. Riik vastutab: kas päriselt ja piisavalt? 20 aastat arengut: sooviti üht ja saadi ... - Juridica 2023/2.
9. Li, S. Compensation for non-material damage under Article 82 GDPR: A review of Case C-300/21 - Maastricht Journal of European and Comparative Law 2023/30 (3)
10. Mulders, S. Collective Damages for GDPR Breaches: A Feasible solution for the GDPR Enforcement Deficit? - European Data Protection Law Review 2022/8 (4),
11. Pastukhov, O. Leveraging Privacy Torts: A Case for Statutory Damages under European Data Protection Law. - Global Privacy Law Review 2024/5 (2).
12. Pilving, I. Krati komistuskivid ja riigivastutus automatiseeritud haldusmenetluses. – Juridica 2022/6.
13. Salziger, S. Between Data Protection and AI: Civil Liability for Non-Material Damage in Article 82 GDPR - European Data Protection Law Review 2024/10 (4)

14. Sein, K. Mikiver, M. Tupay, P. K. Pilguheit andmesubjekti õiguskaitsevahenditele uues isikuandmete kaitse üldmääruses. – *Juridica* 2018/2.
15. Solove, J. D. *Understanding Privacy*. Cambridge, MA: Harvard University Press 2008
16. Souza, R. Schmechel, P. Gunne, R. P. jt. EU: CJEU Insight. Privacy Matters DLA Piper's Global Privacy and Data Protection Resource. Arvutivõrgus: <https://privacymatters.dlapiper.com/2024/10/eu-cjeu-insight/#more-7454> (14.04.2024)
17. Tampuu, T. Käerdi, M. jt. *Võlaõigusseadus IV, Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura 2020
18. Tupay, P. K. Õigusest eraelule kuni andmekaitse üldmääruseni ehk tundmatu õigus isiku andmete kaitsele – *Juridica* 2016/4
19. Varul, P. Kull, I. Kõve, V. Käerdi, M. Sein, K. *Võlaõigusseadus I, Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura 2016
20. Warren, S. D., Brandeis, L. D. The Right to Privacy. – *Harvard Law Review* 1890/4 (5)
21. Wurmnest, W. Gömann, M. Comparing Private Enforcement of EU Competition and Data Protection Law – *Journal of European Tort Law* 2022/13 (2)

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

22. Isikuandmete kaitse seadus, RT I, 06.01.2016, 10
23. Eesti Vabariigi põhiseadus. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. Arvutivõrgus: <https://pohiseadus.ee/sisu/3496> (28.04.2025)
24. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, 27. aprill 2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – ELT L 119, 04.05.2016. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32016R0679> (28.04.2025).
25. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon Protokollid Euroopa Liidu toimimise lepingu lisad Deklaratsioonid, mis on lisatud 13. detsembril 2007 alla kirjutatud Lissaboni lepingu vastu võtnud valitsustevahelise konverentsi lõppaktile Vastavustabelid. - ELT C 202, 7.6.2016, Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A12016ME%2FTXT> (28.04.2025)
26. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi lepinguvälise tsiviilvastutuse normide tehisintellektile kohandamise kohta (tehisintellektiga seotud vastutuse direktiiv), Ettepanek COM(2022) - 2022/0303(COD) 496 final. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52022AE4704> (28.04.2025)
27. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/977, 10. mai 2023, mis käsitleb liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelist teabevahetust ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2006/960/JSK - L 134/1 (28.04.2025)
28. Halduskohtumenetluse seadustik, RT I, 14.03.2025, 15
29. Riigivastutuse seadus, RT I, 11.03.2023, 86
30. Tsiviilkohtumenetluse seadustik, RT I, 03.04.2025, 2
31. Võlaõigusseadus, RT I, 04.07.2024, 1
32. 25. novembri 2020. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2020/1828, mis käsitleb tarbijate kollektiivsete huvide kaitsmise esindushagisid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2009/22/EÜ. – L 409, 4.12.2020 Arvutivõrgus: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=oj:JOL_2020_409_R_0001 (28.04.2025)

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

EUROOPA KOHTU PRAKTIKA

33. EKo C-300/21, *UI versus Österreichische Post AG*, ECLI:EU:C:2023:370
34. EKo C-590/22, p 32 EKo C-590/22, AT ja VT versus PS GbR, ECLI:EU:C:2024:536
35. EKo C-340/21, VB versus Natsionalna agentsia za prihodite, ECLI:EU:C:2023:986
36. EKo C-182/22 ja C-189/22, JU ja SO versus Scalable Capital GmbH, ECLI:EU:C:2024:531
37. EKo C-687/21, BL versus MediaMarktSaturn Hagen-Iserlohn GmbH, ECLI:EU:C:2024:72
38. EKo C-200/23, Agentsia po vpisvaniyata versus OL, ECLI:EU:C:2024:827
39. EKo C-456/22, VX ja AT versus Gemeinde Ummendorf, ECLI:EU:C:2023:988
40. EKo C- 667/21, ZQ versus Medizinischer Dienst der Krankenversicherung Nordrhein, Körperschaft des öffentlichen Rechts, ECLI:EU:C:2023:1022
41. EKo C-74/14, Eturas UAB jt versus Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, ECLI:EU:C:2016:42
42. EKo C-507/23 A versus Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, ECLI:EU:C:2024:854
43. EKo C-741/21, GP versus juris GmbH, ECLI:EU:C:2024:288.

EESTI KOHTUPRAKTIKA

44. RKHKo 3-22-2022.
45. RKHKo 3-19-1207.
46. RKHKo 3-20-1449.
47. RKHKo 3-22-1679.
48. RKHKo 3-18-830.
49. RKHKo 3-3-1-10-14.
50. RKHKo 3-21-884.
51. RKHKo 3-14-52324.
52. RKHKo 3-3-1-64-14
53. RKHKo 3-19-2061.

54. RKHKo 3-18-360.
55. RKHKo 3-3-1-42-15
56. RKHK 3-20-2325.
57. RKHKo 3-16-1903.
58. RKHKm 3-3-1-11-12.
59. RKHKm 3-3-1-43-11.
60. RKTko 2-19-7379.
61. RKTko 2-14-56641.
62. RKTko 3-2-1-161-12.
63. Rko 3-3-1-27-02.
64. RKTko 2-21-5449.
65. RKTko 3-2-1-137-05.
66. RKTko 3-2-1-19-08.
67. RKTko 3-2-1-81-05.
68. RKTko 2-15-16007.
69. RKTko 2-18-15284.
70. RKTko 3-2-1-53-12.
71. RKTko 2-19-3736.
72. RKTko 3-2-1-18-13.
73. RKTko 2-17-19464.
74. RKTko 2-16-14655.
75. RKTko 3-2-1-61-15.
76. RKTko 2-15-4239.
77. RKTko 2-20-2032.
78. RKTk 3-2-1-152-09.
79. TlnRnKo 2-21-8880.
80. TlnRnKo 2-19-18596.
81. TrtRnKo 2-21-3048.
82. TrtRnKo 2-22-14393.
83. TrtRnKo 2-22-14393.
84. TrtRnKo 2-21-12404.
85. HMko 2-21-8880/27.
86. HMko 2-22-14989.
87. HMko 2-21-13867.

88. HMKo 2-19-18596.
89. HMKo 2-20-14920.
90. HMKo 2-19-16913.
91. HMKo 2-21-8880.
92. HMKo 2-20-11009.
93. HMKo 2-20-17055.
94. HMKo 2-19-17902.
95. HMKo 2-17-11524.
96. HMKo 2-21-16453.
97. HMKo 2-21-13867.
98. TlnHKo 3-21-2398.
99. TlnHKo 3-24-2435.
100. TrtHKo 3-21-213.
101. TlnHKo 3-24-2435.
102. TMKo 2-21-930.
103. VMKo 2-20-9631.